

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΤΟΣ Α΄.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 24 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1881

ΑΡΙΘ. 43

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ. — Σύγκρουσις προνομίων και δικαιωμάτων. — Δημητρίου Ῥοδοκανάκιδος: Βιογραφία λογίων Ἰουστινιάνων ἐν Χίφ γεννηθέντων 1348—1819: Φραγκίσκος Κάμπης-Ἰουστινιάνης. — Ch. Chabaud-Arnault: Τὸ ναυτικὸν κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων. — Ἰουλίου Σίμωνος: Ὁ μικρὸς πολίτης. — A. Taine, ἀκαδημαϊκοῦ: Φιλοσοφία τῆς τέχνης ἐν Ἰταλίᾳ. — Περὶ τῆς δοξασίας τοῦ πεπρωμένου τῶν Τούρκων ἢ περὶ μοιροκρατίας.

ΣΥΓΚΡΟΥΣΙΣ

ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Προχθὲς ἐδημοσιεύθη τέλος τὸ διάταγμα περὶ διαλύσεως τῆς Βουλῆς τῆς Η΄. Περιόδου, μετὰ ἐπώδυνον ἐβδομάδος κυοφορίαν καὶ ὑπὸ τὸν ἤχον ἀλαλαγμῶν τῶν Κορυβάντων, κυβερνητικῶν ὀργάνων, ἐπὶ τῷ πλήρει ὑποσχέσεων — καὶ μόνον ὑποσχέσεων, — συνοδεύσαντι τὴν πρὸς τὸν Βασιλέα αἴτησιν περὶ διαλύσεως, ὑπομνήματι τοῦ ὑπουργείου, καὶ κραυγῶν ἀντεγκλήσεων κατὰ τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἣτις προβλέπουσα τὸ πραξικόπημα ἀπεκρίθη εἰς τὰς περὶ τῆς βασιμότητος τούτου ὑπονοίας διὰ τοῦ Κ ά τ ω τ ά π ρ ο ν ό μ ι α τ ο ῦ σ τ έ μ μ α τ ο ς.

Ναί, οἱ ἀλαλαγμοὶ καὶ ἡ χαρὰ τοῦ πονηροτέρου τῶν ὑπουργικῶν ὀργάνων, τοῦ συνοδεύσαντος τὴν δημοσίευσιν τοῦ διατάγματος τῆς διαλύσεως δι' ὑποσχέσεων νέας πολιτικῆς, πολιτικῆς προνοίας καὶ μεταρρυθμίσεων, ἦν ἀλαλαγμὸς Κορύβαντος, ζητοῦντος νὰ διασκεδάσῃ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ζηλωτῶν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἔθνους κατὰ τῶν κατ' αὐτῶν προσβολῶν θρασείας διοικητικῆς ἐξουσίας, ζητούσης διὰ τῆς χρήσεως τῶν βασιλικῶν προνομίων νὰ τηρήσῃ τὸ ἔθνος ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς διαφθορᾶς ἐπὶ μίαν ἔτι Βουλευτικὴν περίοδον.

Ἄγνοοῦμεν, ἂν ὁ βασιλεὺς ἐπέισθη εἰς τὴν χρῆσιν τῆς ὀλεθριωτέρας διὰ τὰ δικαιώματα τῆς πρωτοβουλίας τοῦ ἔθνους ἐν τῇ διοικήσει τοῦ προνομίας τῆς διαλύσεως, ὑπὸ τοῦ συνοδεύσαντος τὴν αἴτησιν τῆς διαλύσεως ὑπομνήματος τοῦ ὑπουργείου Κουμουνδούρου μόνον, ἢ μὴ καὶ ἄλλαι συμβουλαὶ τῶν μυστικοσυμβούλων Πάνου Κολοκοτρώνη καὶ Χατζηπέτρου τυχόν ἐπεισαν αὐτὸν εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ὑπουργείου τῆς εἰρηνικῆς ἀτιμίας τοῦ ἔθνους καὶ τῶν ἐν εἰρήνῃ καταχρήσεων.

Ἄν τὸ ἔθνος ἀνέγραψεν ἐν τῷ Συντάγματι προνομίας ὑπὲρ τοῦ Στέμματος, δὲν καθιέρωσεν αὐτὰς ὅπως τὸ στέμμα ἐπιβάλλῃ αὐτῷ σιγὴν ὡσάκις ἡ ἀγανάκτησις κατὰ τῶν καταχρήσεων τῆς διοικητικῆς ἐξουσίας ὑπερχειλίζουσα ἀναγκάζει αὐτὸ νὰ ζητῇ τὴν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας ἀποβολὴν τῶν αἰτίων τοῦ μαρασμοῦ τῆς τιμιότητος καὶ τῆς φιλοτιμίας.

Δὲν ὑπάρχει κινδυνωδέστερα χρῆσις τῆς χρήσεως τῶν προνομίων τοῦ Στέμματος· ἡ ἐκλογή τῆς ὥρας τῆς χρήσεως αὐτῶν εἶναι κρισιμωτάτη· τὸ στέμμα ἐνισχύεται ἢ ὑποσχάπτει τὰς βάσεις τοῦ γοήτρου του διὰ τῆς χρήσεως ἢ καταχρήσεως αὐτῶν.

Καὶ σήμερον βεβαίως τὸ στέμμα δὲν διατελεῖ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς θέσεως, ἦν ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους κατέχει ἡ κυβέρνησις του.

Ἡ σαπρία τῆς υποθέσεως τοῦ ταμείου Θηβῶν, καὶ αἱ πληγαὶ ἃς ἤνοιξαν τῷ Ἐθνει πολιτικὴ ἐξωτερικὴ ὀλεθρία καὶ διοικήσεις διεφθαρμένη δὲν εἶνε βεβαίως πράγματα, ἄτινα ἠδύνατο τὸ πολὺπλοκον τῆς Αὐλῆς δίκτυον νὰ καλύψῃ ἀπὸ τῆς γνώσεως τοῦ Βασιλέως. Πῶς ὁ Βασιλεὺς λοιπὸν νομίζει, ὅτι δύνανται αἱ υπογραφαὶ ἕξ ἀνθρώπων νὰ καλύψωσι τὴν βασιλείαν τῆς ἀπέναντι τοῦ Ἔθνους εὐθύνης;

Δοκιμάζει τὸ ἔθνος ἢ βασιλεία, ἀλλ' ἢ δοκιμὴ εἶνε σκληρὰ καὶ εἶθε νὰ ἦτο εἰς ἀμφοτέρους ἐπίσης ὠφέλιμος. Σ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΙΔΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΔΟΓΙΩΝ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΩΝ ΕΝ ΧΙΩ. ΓΕΝΝΗΘΕΝΤΩΝ

1348—1819

«Τὸν Ἀλεάνδρου τῷ βασιλῆϊ βίον, καὶ τοῦ Καίσαρος, ὅρ' οὐ κατελύθη Παρμήτος, ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ γράφοντες, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὑποκειμένων πράξεων, οὐδὲν ἄλλο προοριόμεν, ἢ παρατηρήματα τοῦ ἀναγνώσκοντος, εἰ μὴ πάντα, μηδὲ καὶ ἕκαστον ἐπιχειρασμένους τῶν περιδωκῶν ἀπαγγέλλωμεν, ἀλλ' ἐπιτέμοντες τὰ πλεῖστα, μὴ συγκρατεῖν. Οὗτε γὰρ ἱστορίας γράφομεν, ἀλλὰ βίους, οὗτε καὶ ἐπιφανιστάς τας πράξεις πάντως ἐνεστὶ δηλοῦσι ἀρετῆς, ἢ κακίας, ἀλλὰ πράγματα βραχὺ πολλὰ καὶ ῥῆμα, καὶ παιδιὰ τις, ἐμπροσθεν ἦθος ἐποίησε μᾶλλον, ἢ μάχη μυριόνεκροι, καὶ παρατάξεις αἰ μίγεται, καὶ πολιορκίαι πόλεων. Ὅσοι οὖν οἱ ζωγράφοι ἐκείνην τὴν ἀσπίδα ἀπὸ τοῦ προσώπου, καὶ τῶν περὶ τὴν ὄψιν εἰδῶν, οἳ ἐμπαινεῖται τὸ ἦθος, ἀναλαμβάνουσιν, ἐλάχιστα τῶν λοιπῶν μερῶν φρονιζόντες· οὕτως ἔμην δοτέον εἰς τὰ τῆς ψυχῆς σημεῖα μᾶλλον ἐνδιδέσθαι, καὶ διὰ τούτων εἰδοποιεῖν τὸν ἑκάστου βίον, ἵκανατες ἐπιτείνε τὰ μεγέθη καὶ τοὺς ἀγῶνας.» ΠΛΟΤΑΡΧΟΣ.

ΦΡΑΓΓΙΣΚΟΣ ΚΑΜΠΗΣ—ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΗΣ

Γενουάτης πατρίκιος, ἐκ τοῦ τῆς Χίου δεσποτικοῦ τῶν Ἰουστινιανῶν¹ οἴκου εἰς ὃν πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἐν τῷ ὑπομνήματι τούτου βιογραφούμενοι συγγραφεῖς ἀνήκον, ἐγεννήθη

1) Ἀρχάσας ὁ Γενουάσιος κτάρχος Σίμων Βιγνιόζης τῆ 12 Σεπτεμβρίου 1346 τὴν Χίον ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς, διὰ τῶν εἰκοσιεννέα γαλιανῶν τῶν ἐξηρτυσθέντων ἐν Γενουῇ ὑπὸ τὴν πολιτικὴν αὐτῆς Λανφράνκου Δρισσακόνου, Γουλιέλμου Σολάρη, Ἰακώβου Τοράνδου, Γουλιέλμου Ἀράγγικα, Νικολάου Μαρίγου, Ἀνδρέου Πιζαρίτου, Κοσμᾶ Σαλδάγου, Νικολάου Κικόνια, Ἰακώβου Ὁρνίου, Φιλίππου Ἀλπάνου, Λουκίνου Γκοσάνου, Θωμάζινου Ἡλιόνη, Λοδωζίου Περρόνη, Ἀντωνίου Ῥόσσου, Μελιάδου Ἀδόρνου, Φριδερικίου Ὁσπεργκερίου, Λεονάρδου Κορνάσκα, Λοδωζίου Πανζάνου, Ματθαίου Μπάμπου, Φραγγίσκου Κοκονάτου, Πέτρου Ῥοζάσκου, Ἀνσάλδου Ὀλιθιέρη, Ἀμπουρνίνου Καντέλλου, Ῥάφρου Πισκίνα, Ἀνδρέου δι' Κέουτα, Αὐγουστίνου Μπενιάτου, Ἀντω-

τῆ 10 Αὐγούστου τοῦ 1348 ἔτους ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Χίου καὶ ἐτελεύτησε τῆ 29 Δεκεμβρίου τοῦ 1435 εἰς Γένουαν ἔνθα καὶ ἐκ-

νίου Βιθιάνη καὶ Φραγγίσκου Κοττεγαρίου, καὶ μὴ δυνήθεισος τῆς δημοκρατίας ν' ἀποτίσῃ τὸ ἐκ διακοσίων τριῶν χιλιάδων λιβρῶν, πρὸς τοὺς εἰκοσιεννέα τούτους τριηράρχους, ὀφειλόμενον ποσόν, συνήφθη μεταξὺ αὐτῆς καὶ ἐκεῖνων τῆ 26 Φεβρουαρίου 1347 σύμβασις, διὰ τῆς ὑποίας, ἡ Χίος τοῖς παρεδίδοτο ἐπὶ εἰκοσιν ἔτη ὡς κτήμα, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Γενουῆς ἐξασκουμένην διὰ Ποτεστάτου ἢ Ἐξουσιαστοῦ, κατὰ Νικηφόρον Γρηγοράν (Ῥωμαϊκῆς Ἱστορίας Βιβλ. Δ', κεφ. 5), ἐτησίως ὑπ' αὐτῆς εἰς Χίον ἀποστελλομένου καὶ περιβεβλημένου μὲ ὑπεράτην δικαστικὴν, πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἐξουσίαν, καὶ διὰ Καστελλάνου ἢ Φρουράρχου ὡς στρατιωτικοῦ διοικητοῦ τῶν ἐκεῖ φρουριῶν. Συνέστησε τότε ὁ Βιγνιόζης μετὰ τῶν εἰρηθέντων εἰκοσιετικῶν συνδεσποτῶν τῆς Χίου ἐταιρίαν ἦν ἐκάλεσε Μαόναν, τῆς ὑποίας ἐκάστη μετοχὴ ἀντιπροσώπει ἑπτακισχίλιας λίρας καὶ τῆς ὑποίας ἐξελέχθη Διοικητῆς ὑπὸ τὸν ὄρον τακτικῆς διαμονῆς ἐν τῇ νήσῳ. Τελευτήσαντος αὐτοῦ τῷ 1358, τὰ μέλη τῆς Μαόνας ἄτινα διέμεναν σχεδὸν ἅπαντα ἐν Γενουῇ ἐνόμισαν συμφέρον νὰ ἐκμισθώσασιν τὰ εἰσοδήματα τῆς Χίου, εἰς τὴν ἐκεῖ πρὸς ἑνεαστίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Νέα Μαόνα καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν Πασχάλη Φορνέττη καὶ Ἰωάννου Ὀλιθιέρη ἱδρυθεῖσαν διὰ τὴν πώλησιν πρὸ πάντων Χιακῆς μαστιχῆς ἑτερόρρυθμον ἐταιρίαν, καὶ ταυτοχρόνως ἤρχησαν νὰ πωλῶσιν εἰς τρίτους τὰς μετοχὰς τῶν, αὐτὴς ἐντὸς ὀλίγου χρόνου διαστήματος περιήλθον εἰς τὴν κατοχὴν ὅκτῳ ἀτόμων, ἐξ ὧν μόνος ὁ Λανφράνκος Δρισσακόνος ἀνήκεν εἰς τὴν ἀρχικὴν ἐταιρίαν τοῦ 1347. Βλέπων ὁ δόγης Σίμων Μποκκανέγκρας τὰς ἀτελεσιτέτους μεταξύ Ἀρχαῖας καὶ Νέας Μαόνας ἀναφυόμενας διενέξεις, προσεκάλεσε τοὺς μετόχους ἀμφοτέρων καὶ κατέπεισε νὰ συγχωρῶσασιν αὐτὰς εἰς μίαν καὶ μόνην κληθησομένην ἀπλῶς Μαόναν καὶ παραχωρηθησομένην ἐπὶ δωδεκαετίαν εἰς Ἰσαβήτους Γενουησίους πολίτας, οἵτινες ἀντὶ τῆς ἐπιταξίας τῆς Χίου, ἀνεδέχοντο ἀπάσας τὰς πρὸς τὴν δημοκρατίαν ὑποχρεώσεις ἀμφοτέρων τῶν ἐταιριῶν, καὶ ὑπεχρεούντο διὰ τῶν ἐν Γενουῇ κτημάτων αὐτῶν ν' ἀποζημιώσασιν ἅπαντας τοὺς μετόχους τῶν. Σύμφωνα τῆς προτάσεως ταύτης, δώδεκα Γενουάται, οἱ Πέτρος Ἰωάννου Ὀλιθιέρη, Ῥαφαὴλ Πασχάλη Φορνέττου, Φραγγίσκος Λέοντος Ἀράγγικα, Πέτρος Ἰακώβου Ῥικανέλλη, Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέου Ἀνσάλδου Κάμπου, Πέτρος Νικολάου Μπάνικα, Θωμᾶς Γουλιέλμου Ἐρρίκου Λόνγκου, Φραγγίσκος Δομενίκου Γαριβάλλη, Λουκίνος Θωμᾶ Νέγρης, Νικολάος Φιέσκης δὲ Κανέτο, καὶ Γαβριὴλ Δανιήλου Ἀδόρνου συνεταιρισθέντες, ὑπέγραψαν τῆ 8 Μαρτίου 1362 σύμβασιν μετὰ τῆς Ἀρχαίας καὶ τῆς Νέας Μαόνας, καὶ παραλαβόντες τῆ ἰδίᾳ ἡμέρᾳ ἀπὸ τὸν δόγην ἐπισήμως τὴν Χίον, ἐδημοσίευσαν τῆ 14 Νοεμβρίου ἐγκύκλιον ἀναγγέλλουσαν τὴν ἵδρυσιν νέας μετοχικῆς, διὰ τὴν ἐκκάρπωσιν τῆς Χίου, ἐταιρίας, καὶ τὴν ὑπὸ τὸ προσώνυμον Ἰουστινιανῆς συγχωρῶσιν αὐτῶν. Εἰς τὴν Μαόναν ταύτην προσήλθον ὀφθαίτερον καὶ οἱ πρωτεῖς ἀδελφοὶ Νικόλαος Ἀλσερίου καὶ Πέτρος Πέτρον δὲ Σάν Θεόδωρον εἰς τοὺς ὑποίους ἐκ τῶν δώδεκα Μετοχῶν ἢ Δωδεκάτων παρεχωρήθησαν δύο Μεγάλαι Κεράτια καὶ ἑκατάδεκα Ἐλάσσονα Κεράτια. Οἱ δεκάτριες οὗτοι συνεταιροὶ ἐκτὸς τῶν Γαβριὴλ Ἀδόρνου καὶ τῶν δὲ Σάν Θεοδώρων οὔτινες ἐτήρησαν ἀνέκαθεν τὸ ἴδιον ἐπώνυμον, προσωνομάθησαν Ἰουστινιανῆτα καὶ μολοντί μετεπώλησαν ἀκολούθως εἰς ἄλλους τὰς εἰς τὴν Μαόναν μετοχὰς τῶν ἐξηκολούθουσαν αὐτοὶ καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν νὰ προσαγορεύωνται Ἰουστινιανῆτα καὶ νὰ φέρωσι δι' οἰκὸσῆμα τὰ τῆς Χίου σύμβολα. Διὰ τῆς καθημερινῆς ἀγοραπωλησίας τῶν μετοχῶν τούτων, τῶν ὑποδαιρθεσιῶν προϊόντος τοῦ χρόνου εἰς ὑπερέξακσας, ἕνεκα κληροδοτημάτων καὶ προικοδοτησῶν ἐνεγράφησαν μεταξύ τῶν Μαονέων διάφορα μέλη τῶν ἐν Γενουῇ καὶ Χίῳ εὐγενῶν Βυζαντινῶν καὶ Γενουησίων οἰκῶν Ῥόκκα, δὲ Πάγκκα, Μονέγλια, Μαρῆ-Μονέγλια, δὲ Κάστρο, Κίπροκκη, Δομοκούλτα, Γαβρίλ, Κορέση (Privilegii, Τομ. Β, 1425-1562, φ. 62, ἐν τοῖς ἐν Βενετία Βασ. Ἀρχαίσι, Hopf Giustiniani aus Genua, σ. 315, 322, 327, 338), Φράνκη-Λουξάρδου, Φράνκη δὲ Παύλου, Φρεγκόζη, Φριδερικὴ, δὲ Γκοάνο, Σκαράμπη, Περζίου, Σάουλη, Ῥοδοκάνικου

δεύτη δημοσία δαπάνη κατατεθέντος τοῦ λειψάνου ἐν σαρχοφάγῳ ἐκ περιπορφύρου Χίου μαρμάρου, τοποθετηθέντι, ἐντὸς τοῦ ὑπ' αὐ-

Μεράνη, Ναβόνε, δὲ Λεβάντο, Μερελλέ, Φορνάρη, δὲ Καστέλλο, Σοπράνη, Μάμουκα δελλά Τόρρε, Κίκερη, Φερράρη, Ἀλλέγγου, δὲ Μπισπιγιάνα, Κατάνη, Καθακίνη, Πατέρη, καὶ Μαρούφου (Pandette Richeriana, T. I, φ. 60, x. 4, 6; 61, x. 6; 63, x. 4; 64, x. 2; 79, x. 5; 83, x. 3; T. II, φ. 1, x. 2; 51, x. 4; 52, x. 1; 60, x. 4; 65, x. 3; Χαρτοδ. Τεύχ. φ. 10α, 84β, 140α, 165α, 183α, 211β, 270β, Federici Sczuttinio, φ. 160α, 260α; Liber Magnus contractum (χρ. ἐν τοῖς ἀρχ. Ἀγίου Γεωργίου, ἐν Γενουῇ) φ. 67β; Privilegii di S. Giorgio, 1476-1479 (χρ. ἐν Γενουῇ) φ. 160α; Libro d'Oro «Albergo dei Giustiniani» della Repubblica di Genova, φ. 122-125, 157-160, (ἐν τοῖς ἀρχαίσι Ταυρίνου), Hopf, Giustiniani, σ. 338, 340, x. ἀλ.) τὰ ὑποία ὁμοῦ ἐκτὸς τῶν εἰς τὰς πρώτας εἰς οἰκογενεῖας ἀνήκοντων, ἐτήρησαν τὸ ἐπώνυμον καὶ τὰ οἰκισήματα ἢ οἰκίσθημα. Πλησιάζουσης τῆς λήξεως τῆς δωδεκαετίας κατ' ἦν ὄφειλε ἡ Γένουα νὰ λάβῃ ὑπὸ τὴν κυριότητά τῆς τὴν Χίον ἐπὶ πληρωμῇ τῶν 203,000 λιβρῶν, καὶ βλέπουσα ὅτι δὲν θὰ ἤδύνατο νὰ τὸ κάμῃ ἕνεκα τῆς ἀναργυρίας τοῦ θησαυροφυλακείου τῆς, ἐπέκτεινε τὴν ἐπὶ τῆς Χίου κατοχὴν τῆς Μαόνας διὰ συμβάσεως φερουσῆς χρονολογίαν 21 Νοεμβρίου 1373 μέχρι τῆς 21 Νοεμβρίου 1394, ὅτε πάλιν τὴν ἐπέκτεινε δι' ἑτέρας χρονολογουμένης 10 Φεβρουαρίου 1391 μέχρι τῆς 21 Νοεμβρίου 1418 καὶ πάλιν δι' ἑτέρων διαδοχικῶν συνολογηθεσῶν τῆ 11 Μαρτίου 1413, 17 Δεκεμβρίου 1436, 19 Νοεμβρίου 1476, 16 Νοεμβρίου 1507 καὶ 15 Ἰουνίου 1513 μέχρι τῆς 15 Ἰουνίου 1542. Κατὰ τὸ 1528 ὁμοῦ ἔτος ὅτε οἱ πλεῖστοι τῶν Μαονέων ἐνεγράφησαν εἰς τὴν Γενουατικὴν τῶν Πατρικίων Χρυσὴν καλουμένην Βίβλον, ἢ Χίος τοῖς ἐδωρήθη ἐπὶ τῷ ὄρῳ τοῦ πληρῶναι ἐτήσιον φόρον δισχιλίων πεντακοσίων λιβρῶν τῇ Δημοκρατίᾳ, τὸν ὅποιον καὶ ἐπλήρουν μέχρι τῆς ἀλώσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων τῆ 17 Ἀπριλίου 1566. (Βλ. χειρογράφου κώδικος διπλωμάτων Μαόνας,—δὲν θέλομεν σημειοῖ διὰ τῶν λέξεων Codex Giustinian: καθὸ εὐρισκόμενον εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἐν Γενουῇ μαρκίωνος Ἰουστινιανῆς.—Τόμ. Α', φ. 1α-60β, x. ἀλ., Τόμ. Β', 1α-20β, 159α-163β x. ἀλ., καὶ ἐτέρου ὠσαύτως Μαονικῶν διπλωμάτων εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἐν Μιλᾶνῳ πρίγκυπος Μπελτζιογιόζη—τὸν ὅποιον θέλομεν σημειοῖ διὰ τῶν Codex Belgioj,—Φ. 17α-21β, 205α-209α, καὶ ἄλλ., Fatti storici ove si parla dell'isola di Scio dal 1346-1566 (χρ. ἐν τοῖς ἐν Γενουῇ Ἰουστινιανῶσι Ἀρχαίσι), documento 1, etc., Istoria della nobile famiglia Giustiniani di Genova, Libro Primo, 1362-1462 (χρ. ἐν τοῖς ἴδιοις Ἀρχαίσι), Federico Federici Dizionario genealogico (χρ. 137-140 ἐν τῇ βιβλιοθ. τῶν Missionarj Urbani τῆ ἐν Γενουῇ), Τοῦ αὐτοῦ Scrutinio della nobilita Ligistica (χρ. ἐν τοῖς Ἀρχαίσι Ταυρίνου) φυλ. 80α, καὶ Collectanea (χρ. ἐν τοῖς ἴδ. Ἀρχαίσι), Τόμ. Α', φ. 239β, Richeri, Genealogie Genovesi (ἐν τοῖς Ἀρχ. Γενουῆς) Τόμ. IV, φ. 31-50, V, φ. 37-40, 56, 67, 68, 193-204, 208-303, 313-320, 338-340, 399, A. M. Ruonarotti, Alberi genealogici, Τόμ. II, φ. 1-11, 14, 18, 32, 42, 48, 52, 56, 58, 61, 62, 66, 68, 70, 72, 412, Giscardi, Alberi genealogici, Τομ. IV, φ. 24, 31, 33-39, 41, 43-45, 48, 50, 104, 132, 139, V, φ. 37, 39, 56, 67-68, 193, 197, 199, 200-202, 204, 288, 293, 297, 299, 300-301, 303, 313, 320, 338, 340, 343, 369, VI, φ. 118, 144 (ἀμφοτέρα ἐν τῇ τῆς Γενουῆς βιβλιοθήκῃ Berio) Felic. da Passano, Liber genealogiarum (χρ. ἐν τῇ βιβλιοθ. τῶν Missionarj Urbani) Τόμ. III, Genealogia della famiglia Giustiniani (χρ. ἐν τοῖς Ἰουστινιανῶσι ἐν Ῥώμῃ Ἀρχαίσι) Od. Ganducci, Origine delle famiglie nobili di Genova (χρ. ἐν τοῖς Ἀρχ. Ταυρίνου), Liber jurum Reipublicae Genuensis (παρὰ Ricotti, Historiae patriae monumenta), Τόμ. Β', σ. 558, 714-720, 1498, Καντακουζηνῶς Ἱστοριῶν, βιβλ. Γ', σ. 543, 582-584, βιβλ. Δ', σ. 68, Νικηφ. Γρηγορά, Τόμ. Β', σ. 765-767, Δούκα, σ. 14, Χαλλοκονδύλης, σ. 521, Pagano, Delle imprese e del dominio dei Genovesi nella Grecia libri IV, Genova, 1846, βιβλ. 1, σ. 285-291, x. ἀλ., Agostini Giustiniani, Castigatissimi annali della republica di Genova, Ge-

τοῦ τοῦ ἰδίου πρὸ δεκαετίας ἀνεγερθέντος μεγαλοπρεπεστάτου εὐκτηρίου ναῖσκου ἐν τῷ ἐκεῖ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου Δομενίκου τιμωμένῳ μοναστηρίῳ.¹

Ὁ Φραγγίσκος ἦτο τέταρτον τέκνον τῆς μονογενοῦς θυγατρὸς τοῦ ἐκ Γενουῆς Ἰωάννου Σέρρα, ὀνομαζομένης Μαριέτας, καὶ Γαβριὴλ δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ μεγαλοεργου στρατηλάτου Ἀνσάλδου Κάμπη² ἀδελφοῦ δὲ Ἰωάννου καὶ Ἀνδρέου ἀμφοτέρων ἐκ τῶν δώδεκα συνδεσποτῶν τῆς Χίου, τῶν κατὰ τὴν ἐπίσημον αὐτῶν ἀναγνώρισιν ὡς τοιούτων ὑπὸ τοῦ δόγῃ τῆς Γενουῆς Σίμωνος Μποκκανέγκρα ἱδρυσάντων ἑτερόρρυθμον μετοχικὴν ἐταιρίαν πρὸς ἐκκάρπωσιν τῆς Χίου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Μαόνα³ καὶ δι' ἐγκυκλίου, ἀπάντων

nova, 1537, βιβλ. IV, φ. 137α, Serra, Storia della antica Liguria e di Genova, Torino, 1834, Τόμ. II, σ. 321-6, Vincens, Histoire de Gènes, Paris 1842, Τόμ. I, σ. 478-485, Michele Giustiniani, Della gloriose morte de'diciotto fanciulli Giustiniani, σ. 15-16, E. de Muralt, Essai de cronographie Byzantine, Τόμ. II, σ. 569, Gio. Franc. Spinalba, Compendio di gloria et ascendenti della famiglia Giustiniani, Modena, 1697, εἰς 4ον, Bonav. de' Rossi, Istoria genealogica e cronologica delle due nobilissime case Adorna e Botta, Firenze, 1718, εἰς φον, Batt. de Dieci, Storia della nobile famiglia Giustiniani, Roma, 1649, εἰς 4ον, Leonis Allatii, Istoria genealogica e cronologica della nobilissima famiglia Rhodocanaki, di Scio, Romae, 1656, εἰς 4ον. Prince Francois Rhodocanaki-Iustiniani, Histoire des anciens ducs et autres souverains de l'Archipel avec une description de l'isle de Chio ou Scio, Paris, 1600, εἰς 4ον, Pompeo Litta, Famiglie Adorni καὶ Fregosi, ἐν τῇ συλ. Famiglie celebri Italiane, Τεύχ. LXV. καὶ LXVI. Tettoni e Saladini, Teatro araldico, Lodi, 1844-1850, εἰς 4ον, Genealogie Genovesi (χρ. ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου Γενουῆς), Ἀνωνύμου, Acquisto fatto dell'isola di Scio dalla republica di Genova e poscia dalla famiglia Giustiani, Patrizia Genovaese (χρ. ἐν τῇ Βαρβερινεῖῳ βιβλιοθήκῃ, Ἀριθμ. XL. 18. T. NA. 3639, εἰς 4ον), Promis, La zecca di Scio, σ. 12-18, Hopf, Giustiniani, familie aus Genova, σ. 314 x. λ., ὅπου καὶ παραπέμπεται ὁ φιλοπραγμων ἀναγεννησῆς δι' ἑκτενεστερας διασαφῆσεις.

1) Abbate Michele Giustiniani, Patrio Genovese de' Signori di Scio, Gli scrittori Liguri descritti, Roma, 1667, εἰς 4ον, σ. 237.

2) Βλ. τὰ ἐν τῇ ὑπ' ἄρ. 1, σημειώσει γενεαλογικὰ συγγράμματα τῶν Giscardi, IV. 38, V. 56, 204, 303, Buonarotti, II. 2, Hopf, Chroniques Greco-Romanes avec tables genealogiques, Berlin, 1873, εἰς 8ον, σ. 514, 515, καὶ τοὺς ἐπισυνειμένους γενεαλογικὸς πίνακας τῶν Κάμπων ἢ δὲ Κάμπη.

3) Πολλὰ καὶ παντοῖα ἐλέχθησαν ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν περὶ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς σημασίας τῆς ὑπ' αὐτῶν καὶ μόνων αἰνιγματώδους σχεδὸν καταστάσεως λέξεως ταύτης. Οἱ μὲν λέγουσιν ὅτι παράγεται ἐκ τῆς τουρκικῆς λέξεως Μαούνα, τῆς σημαίνουσης μεγάλην φορτηγὸν λέμβον, καὶ ὅπως ἐκείνη ἐν τῷ σώματι, ἐαυτῆς δύνανται νὰ συμπεριλάβῃ πολλοὺς ἐπιβάτας βαίνοντας πρὸς ἕνα καὶ πρὸν αὐτὸν σκοπὸν, οὕτω καὶ ἡ ἐταιρία αὐτὴ ὡς ἄλλη μαούνα πλέει φέρουσα μετ' αὐτῆς τὰ ἀλληλέγγυα συμφέροντα τῶν συνεταιρῶν τῆς, οἱ δὲ, ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως Μονάς, διὰ τῆς ὑποίας

προσλαβόντων τὸ προσώνυμον Ἰουστινιανῆς ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐγένοντο πρὸ πάντων γνωστοὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ.¹

Ἄλλὰ διατί, (πάντες οἱ περὶ τῆς Γενουατικῆς ἐν Χίω κατοχῆς γράψαντες, μετ' ἀπορίας ἐρωτῶσι), οἱ δῶδεκα οὗτοι συνεταῖροι, οἱ οὐχί

ἠθέλησαν οἱ συνεταῖροι νὰ δεῖξωσιν ὅτι μολοντί πολλοί, μολοντοῦτο δὲν ἀπετέλουν εἰμὴ μίαν καὶ μόνην μονάδα, ἢ ὅτι, ὡς ἐτερόρρυθμοι δὲν ἠθροῦσσαν εἰμὴ μόνον διὰ τὴν ἐν τῇ ἑταιρίᾳ μετοχὴν των καὶ ὄχι δι' ἀπάσιαι αὐτῶν τῆς περιουσίας, ἀλλοὶ ὅτι εἶναι καθαρὰ Γενουατικῆ λέξις Maogna, Ma'ona ἧτις δηλοῖ μονοπῶλιον (Serra, Storia di Genova, Τόμ. II, σ. 325), ἀλλοὶ ὅτι προήχθη ἐκ τῆς ὡσαύτως Γενουατικῆς λέξεως Mobbha τῆς δηλοῦσης ἑνωσιν, ὁμόνοιαν, ἑταιρίαν, ἀλλοὶ ὅτι ἔσχε τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκ τῆς Ἀραβικῆς Me-unef τῆς σημαίνουσας ἀλληλοδοθεῖναι, καὶ ἄλλοι τέλος ὅτι εἶναι παραμόρφωσις τοῦ ὀνόματος τῆς Παναγίας, ἰταλιστὶ Madona, τῶν κατοίκων τῆς Γενουῆς προφερόντων αὐτὸ ἄνευ τοῦ d συντομίας χάριν, Ma'ona. Ἀναλογιζόμενοι, ὅτι, καθ' ἣν ἐποχὴν συνεστήθη ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Νέα Μαόνα πρὸς ἐκκάρπωσιν τῆς Χίου, ἧτο συνήθεια ἐν Ἰταλίᾳ καὶ μάλιστα ἐν Γενουῇ, ἀπάσαι αἱ ἐμπορικαὶ ἑταιρίαι, ἢ ὡς ἦθελεν εἰπεῖ τις σήμερον μετοχικὰ τράπεζαι, νὰ τιθένται ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν ἢ τὴν προστασίαν Ἀγίου καὶ νὰ λαμβάνωσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ (τίς δὲν ἤκουσε περὶ τῆς Γενουατικῆς πανισχύρου Τραπεζῆς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τῆς μέχρι τοῦ 1815 διατηρηθείσης;), ὅτι μνημονεύονται ἐν τοῖς Ἐπιγραφικοῖς Πανδέκταις τοῖς ἐν Γενουῇ καὶ Ταυρίῳ διατηρούμενοις, συμβολαιογραφικὰ ἔγγραφα συνταχθέντα κατὰ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα, ἅτινα ποιοῦσι μνεῖαν ἐμπορικῶν ἑταιριῶν, ἢ τραπεζῶν, καλούμενων πότε μεν Madona πότε δὲ Ma'ona (Pandette Richeriana, Teύx. I, φῦλ. 81, 140), καὶ ὅτι τέλος σώζεται μαρμαρίνον ἀνάγλυφον ἐγκεκολλημένον ἐπὶ τοῦ τ' ἴσου τῆς κυρίας προσώπου τοῦ ἐν Γενουῇ κατὰ τὴν Contrada dei Giustiniani, Ἰουστινιανείου ἀνακτόρου τοῦ χρησιμεύσαντος ἀνεκλήνως ὡς γραφεῖν τῆς Μαόνας ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, πιστοποιῶν τὴν Θεοτόκον κρατοῦσαν ἐν ταῖς ἀγκάλας τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ φέρον τὴν χρονολογίαν MCC (ὅτε ἴσως ἐκτίσθη τὸ ἀνάκτορον ὑπὸ τινος Ἐνετοῦ Ἰουστινιανῆς, οὕτινος ὁ κληρονόμος ἐπώλησεν αὐτὸ ἀντὶ ἀδράς χρηματικῆς ἀμοιβῆς εἰς τὴν ἀθαιρέτως οἰκειοποιήθεισαν τὸ ἐπὶ ὀνόματι τῆς Γενουατικῆς Ἰουστινιανείου ἑταιρίαν), ἐκὼν ἀέκων παραδέχεται τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην τῆς λέξεως Μαόνας ὡς τὴν μόνην πιθανήν, ἐκτός ἂν πραγματικῶς ἡ Γενουατικὴ λέξις Maogna, τὴν ὁποῖαν ὁ ἱστορικὸς Πέτρος Corso (ἐν τῇ Storia del regno di Corsica τὸ ἀββὲ Cambiagi, Τόμ. Α', σελ. 304), μετέφρασε Λατινιστὶ Magonia, δηλοῖ, ὡς ἱσχυρίζεται ὁ τῆς Ἰταλίας Γερμανὸς ἱστοριογράφος Ἐρρίκος Λεὸ (Histoire de l'Italie, Τόμ. Β', σελ. 437), ἑνωσιν πολλῶν εἰς μιᾶς θελήσεως σύμφωνον ἐπέλεσιν, ὁμοίαν ἐκείνης τῆς κατασχούσης τῇ 1378 τὴν Κορσικὴν, ὅτε πᾶσαι περαιτέρω εἰσάσαι περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως ταύτης εἰσι περὶττά εἰς τὸ μέλλον.

1) Τὸ αὐτὸ συνέθη καὶ εἰς τὰς ἐνδόξους τῆς Γενουῆς οἰκογενεῖας Πεβερέλλη, Ἀθουάτη, δὲλ Τούρκα, δὲλὰ Κούρικα, Μαλλόννη, δὲλὰ Βόλτα, Καστάνα, Σταντόλη, Σκώτη, Μπεσπάγγιο, Μπεκιγκουόννη, Ὀλτραμαρινὴ καὶ Καντέλλα, αἵτινες ἐνεκα τῶν ἀδικαίειναι προσπαθούτων νὰ ἐξολοθρευθῶσιν ἀλλήλας δύο ἀντιθέτων πολιτικῶν μερίδων τῆς τῶν Ῥαμπίνων καὶ τῆς τῶν Μασκεράτων, ἀναγκασθεῖσα νὰ συσσωματωθῶσι εἰς ἑταιρίαν πρὸς ἀμοιβαίαν ἀμυναν ὑπὸ τὰ ὀνόματα Τζεντίλη, Κατάνη, Κολόννα καὶ Κεντουριόνη, προϊόντος τοῦ χρόνου ἐγνώριστον μόνον δι' αὐτῶν (Hieronymi de Marinis, de Reipublicae Genuensis gubernatione, κεφ. 11, παρὰ Graevii Thesauro, Τόμ. I, Μέρ. II, σ. 1422, σ. 1471, Petri Bizarri Sentinantis, De Reip. Genuens. statu et administrati., αὐτόθι σ. 1453, Serra, Storia della Liguria, Τόμ. III, σ. 277-280, Vincens, Τόμ. II, σ. 442-444, Michelet, Hist. de France, Τόμ. II, σ. 589, Guicciardini, βιβλ. XIX, σ. 508, Bened. Uarchi, Storia Fiorentina, βιβλ. VII, 180, Sismondi, Republiques Italiennes, κεφ. CXX, σ. 367-371.

εἰς τὰς κατωτέρας τῆς κοινωνικῆς τάξεως βαθμίδας ἀνήκοντες, ὡς φειοποιήθησαν ὄνομα, καὶ ὄνομα μάλιστα φερόμενον ἀπὸ Ἐνετικῆν οἰκογενεῖαν, τὸ ὁποῖον οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν εἶχε, τὸ ἐλάχιστον δικαίωμα εἶτε ἐκ πατρικῆς ἢ μητρικῆς καταγωγῆς νὰ φέρη; Ἴσως, ἵνα ἐλῦσῶσι πρὸς ἑαυτοὺς τὴν ἀγάπην, τὸ σέβας ἢ τὴν ἀφοσίωσιν τῶν Βυζαντινῶν τῆς ἀρπαγείσης Χίου κατοίκων, τοὺς ὁποίους ἐπρόκειτο νὰ κυβερνήσωσι καὶ τῶν ὁποίων ἢ πρὸς τὸν Μέγαν Ἰουστινιανὸν λατρεία ἤτο πασίγνωστος. Γνωστὴ δὲ ἦτο ἡ ἀξίωσις τοῦ ἐνδόξου τῆς Ἐνετίας ὁμωνύμου Οἴκου ν' ἀνάγῃ τὴν ἀρχὴν εἰς νεώτερον ἀδελφὸν τοῦ διαδεχθέντος τὸν αὐτοκράτορα ἐκεῖνον Ἰουστίνου Β'. Ἀγγελον, οὕτινος ὁ πρωτογενῆς υἱὸς Ἰουστινιανὸς¹ διωχθεὶς τῆς Κωνσταντινουπόλεως

1) Ὁ Ἐρῶνυμος Γαριβάλδης-Ἰουστινιανῆς ἐν τῇ Ἰστορίᾳ αὐτοῦ περὶ τῆς νήσου Χίου, καὶ ὁ ἀββὲς Μιχαὴλ Ρεκανέλλης-Ἰουστινιανῆς ἐν τῇ βιβλιαρίῳ του, περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Χίου τῇ 1566, τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστάτων δεκαοκτὼ παίδων Ἰουστινιανῶν, ἀναγράφουσιν ἐκτενῆ κατὰλογον συγγραφῶν ἀναγόντων τὴν καταγωγὴν καὶ τοῦ ἐν Γενουῇ καὶ τοῦ ἐν Χίῳ Ἰουστινιανείου Οἴκου εἰς νεώτερον ἀδελφόν, Μάρκον καλούμενον, τοῦ εἰς Βενετίαν καταφυγόντος Ἰουστινιανοῦ, ὅστις δῆθεν, ἐλθὼν εἰς Γένοαν κατὰ τὴν ἰδίαν ἐσποχὴν ἐγένετο γενάρχησ αὐτοῦ (Ierosme Iustinian, Histoire de l'isle de Scios, Paris, 1606, εἰς 4^{ον}, σελ. 1-110, Michele Giustiniani, Avellino, 1636, εἰς 12^{ον}, σελ. 2-13, 46-49). «Unde oculus in illustrem, et antiquam Justinianorum Familiam, λέγει ὁ πάπας Παῦλος Ε', ἐν τῇ ὑπὸ χρονολογίαν 23 Δεκεμβρίου 1605 διπλώματι τῇ ὀνομάζοντι τὸν Βικέντιον Νέγγρη-Ἰουστινιανῆν μαρκίωνα Μπασκιανὸν καὶ τοῦ διατηρουμένου ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ νῦν ἀντιπροσωπεύοντος αὐτὸν πρίγγιπος Ἰουστινιανῆν de Bassano ἢ Basciano, quae pridem Constantinopoli profecta in Civitatem Ianuensem descendit, ibique inter reliquas Nobiles Familias clara, atque illustris habetur, convertentes, eam, quae a nobis cumulatissime ornetur, dignissimam comperimus: quippe, quae Patriae Cives potentissimos, et defensores acerrimos, Italiae Ducis bello clarissimos, Religioni viros eruditionis, et pietatis laude praestantissimos dederit, et ab insignium eorum domi, forisque virtutum splendore, rerumque gestarum gloria, et aliorum meritorum magnitudine, immortalam etiam apud exteris Nationes, famam consecuta sit.» Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ', ὅτι τὸ δῆλωμα τὸ φέρον χρονολογίαν 21 Νοεμβρίου 1644, διὰ τοῦ ὁποῖου προήγαγε τὸν κληρονόμον τοῦ μαρκίωνος Βικεντίου, Ἀνδρέαν Μπάνκαν-Ἰουστινιανῆν εἰς πρίγγιπα τοῦ Μπασκιανῶν ἢ Μπασσάνου. Ἀνάγνωθι ὡσαύτως, Hector de Jugis, Domus Iustinianae panegyricus, Pata vii, 1594, εἰς 4^{ον}, J. M. Bombardenus, Brevis narratio Justinianae familiae, Venetii 1620, εἰς 4^{ον}, P. A. Moti, Gens Justiniana, Pata vii, 1697, εἰς 4^{ον}, Fr. Tommasini, Selva Genealogica (Genealogia dell' Augustissima famiglia Giustiniana, Vicenza, 1697, εἰς 4^{ον}, Rob. Nic. e Giov. Andrea Moti, Storia della famiglia Giustiniana, Padova, 1702, εἰς 4^{ον}, Francesco Zazzera, Della nobiltà d'Italia «Famiglia Giustiniana», Napoli, 1615, εἰς 4^{ον}, Discendenze delle famiglie patrizie (χειρογρ. Κώδ. C. Cicogna, Ἀριθμ. 370, ἐν Βενετίᾳ), Karl Hopf, Giustiniani, famiglie aus Benedig

εὐθὺς ὅτε Λέων Γ'. ὁ Ἰσαυρος ἀνέλαβε τὰς ἡνίας τοῦ κράτους, ἦλθεν εἰς Ἐνετίαν ἐνθα φιλοφρόνως δεξιωθείς ὑπὸ τοῦ δόγη Μαρκελῶν Τεγκαλιάνου, καὶ νυμφευθεὶς τὴν ἀνεψιὴν αὐτοῦ Ἀγγελίνην, ἐγένετο γενάρχησ τῶν τοσοῦτον λαμπρυνάντων τὸ Ἐνετικὸν ὄνομα Ἰουστινιανῶν, οἵτινες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης λέγεται ὅτι ἤρξαντο ἔχοντες ἐπὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ θυρεοῦ τὰ σύμβολα ἅτινα φέρουσιν ἤδη, ἐπὶ κοκκινοβαφοῦς δηλονότι θυρεοῦ, κατὰ χρυσοῦν ἰπτάμενον δικέφαλον ἀετὸν ἔχοντα ἐπὶ τοῦ στήθους ὠρειδῆ κυανοῦν θυρεῖσκον ὑπὸ χρύσῃς ζώνης ἐγκαρσίως διατεμνόμενον.¹ Τὰ μεγαλοπρεπῆ ταῦτα ἐμβλήματα, ἢ ἐτερόρρυθμος Γενουατο-Χιακὴ τῶν Ἰουστινιανῶν ἑταιρία, δὲν ἐσφραγίσθη οὐχὶ ἐκ δειλίας ἢ σεβασμοῦ πρὸς αὐτοὺς ἢ πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς, μετὰ τὸ ἐθνόσημα τῶν ὁποίων ἦσαν ἀπαράλλακτα ἐκτός τοῦ ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἀετοῦ κυανοχρύσου τῶν Ἐρακλειδῶν θυρεῖσκου, ὅστις ἐπὶ τοῦ ἀετοῦ ἐκείνων, ἕνεκα τοῦ τότε αὐτοκρατοροῦντος Ἰωάννου Ε', ἦτο ὁ τῶν Παλαιολόγων, ἐρυθροῦς δηλονότι, διατεμνόμενος ὑπὸ χρυσοῦ σταυροῦ, καὶ φέρον ἐπὶ τῶν τεσσάρων τμημάτων τῶν ὑπὸ τῶν βραχιόνων αὐτοῦ σχηματιζομένων τεσσαραχρυσᾶ Β, δηλοῦντα τὸ ρητὸν ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΩΝ,² ἀλλὰ διότι ἐνόμισεν συμπερό-

und Genua. Σημειωτέον ὅτι ὁ οἶκος τοῦ ἐπὶ Κάρουλου Ε', περιωνύμου Ἰσπανοῦ ναυάρχου Ἀλθαρίξ δὲ Bassano, μαρκίωνος δὲ Σάντα Κρουζ καὶ ὁ τοῦ ἐπὶ Ναπολέοντος Α', διαπρεποῦς διπλωμάτου Οὖγου Βερνάδου Μαρέτ, δουκὸς δὲ Bassano, οὐδέμιαν ἔχουσι συγγένειαν μετὰ τῶν μαρκεσιῶν καὶ πριγγίπων δὲ Bassano τῶν ἐκ τοῦ Χιακοῦ τῶν Ἰουστινιανῶν οἴκου καταγομένων.

1) Οἰκογενεῖα Giustiniani di Venezia, ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Famiglie celebri d'Italia τοῦ κόμητος Πομπηίου Litta, Annuario della nobiltà Italiana διὰ τὸ ἔτος 1880, ὑπὸ τοῦ Ἰππότητος Γομφρέδου di Crollalanza ἐκδιδομένου ἐν Πίσῃ, σ. 400, κ. ἀλλ.

2) Οὐχὶ δὲ εἰς τὸν καθιδρυτὴν τῆς δυναστείας τῶν Παλαιολόγων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς τινες σφαλερῶς ἐξήγησαν, ἐπηρεασθέντες ἐκ τοῦ ἀπαράλλακτου ρητοῦ, τοῦ κοσμοῦντος τὰ Βυζαντινὰ ἐθνόσημα, καὶ ἐκ τῆς προσθήκης αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Η', Παλαιολόγου, εὐθὺς ὅτε οὗτος περιεβλήθη τὴν πορφύραν, ἢ τινα πρᾶξιν ὁμοῦ ὀρθότερον εἶναι ν' ἀποδώσωμεν εἰς εὐσεβεῖας καὶ εὐγνωμοσύνης δεῖγμα εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, οὕτινος τὸ Σύμβολον ἔφερε μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν Βυζαντινῶν Οἴκων, ὡς λόγου χάριν τῶν Δουκῶν, Ἀργυρῶν, Δαλασσηνῶν, Ῥοδοκακαϊδίων, Ταρονιτῶν, Ἰασσιτῶν, ἐπὶ τοῦ θυρεοῦ αὐτοῦ ἢ ἐκ φιλοδοξίας. Ἀνρόνικος ὁ πρεσβύτερος παρεχώρησε τῷ ἄσπετι τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ 1324 ὡς δεῖγμα ἀμοιβῆς τὰ οἰκογενειακὰ αὐτοῦ σύμβολα ταῦτα, ἀντὶ τῶν ἀρχαίων αὐτῆς, ἀπερ ἦσαν ἀργυρὰ ἡμισέλης μετὰ

τερον καὶ ἀξιοπρεπέστερον νὰ προσλάβῃ τὰ

ἀστέρος ὡσαύτως ἀργυροῦ ἐπὶ ἐρυθροῦ θυρεοῦ, τοῦ ὅπ' ἐπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν ἐραλδιστὴν Μάρκον de Vulson de la Colombiere (La science heroique, Paris, 1669 εἰς φον σ. 188) καὶ εἰς ἄλλους ἀρχαιολόγους νὰ ἐκλάβωσιν αὐτὰ ὡς τῆς ὄλης αὐτοκρατορίας. Ἀπίστευτος δὲ, ἀνεξήγητος καὶ ἀκατανόητος εἶναι ἡ ἐπιμονὴ ἀγχινοστάτων νομισματονομῶν ὅσοι οἱ διάσημοι Παῦλος Λάμπρος (Les monnaies des Gattiluisio de Metelin et d'Aenos, παρὰ G. Schlumberger, Numismatique de l'Orient Latin, Paris 1878, εἰς 4^{ον}, σ. 437, καὶ Ἀνέκδοτα νομίσματα τῶν ἐκ τῆς οἰκογενεῖας Γαθαλᾶ ἀυθεντῶν Ῥόδου ἀπὸ τοῦ 1233 μέχρι τοῦ 1309 ἔτους, ἐν τῇ IB' τόμῳ τῆς Πανδώρας, Ἀθήναι, 1862, σ. 100-101), Ἰούλιος Freundlaender (Die Muenzen der Familie Gattiluisio von Lesbos und Phoece. Beitrage zur alteren Münzkunde, Berlin, 1851, Τόμ. Α' σ. 29-59), καὶ B.de Kohne (Zeitschrift für Münz-Siegel und Wappenkunde, Berlin, 1842, Πιν. XI, ἀρ. 7), οἵτινες καὶ καλὰ θέλουσι νὰ βλέπωσι ἐπὶ τοῦ Παλαιολογίου θυρεοῦ καὶ ἐπὶ τῶν φερόντων αὐτὸν Βυζαντινῶν, Ῥοδιῶν καὶ Λεσβίων νομισμάτων οὐχὶ τέσσαρα τέλεια κεφαλαῖα Β, ἀλλὰ τέσσαρα πυρρεκθόλα, καὶ τοῦτο οὐχὶ ἀπατηθέντες ἐκ τοῦ ἐραλδικοῦ πρὸς τὸ Ε, παρεμφεροῦς σχηματῆσ τινων ἐξ αὐτῶν, ὡς ἠπατήθη ὁ νομισματοστής Ἰωάννης Λάμπρος ὅστις ἐκλάβων αὐτὰ διὰ Ε ἀπεφάνετο ὅτι ἦσαν τὰ ἀρχικά στοιχεῖα τῆς λέξεως Ἐλέησον τετράκις περὶ τὸν σταυρὸν ἐπικληθείσης (Αὐτόθι σ. 438), ἢ ὅς ὁ πολυγράφος Κωνσταντῖνος Σάβας, ὅστις διὰ τῆς συνήθους αὐτοῦ ἀγχινοσίας καὶ δημιουργοῦ πνεύματος διείδεν ἐν αὐτοῖς Ἰωσειδιῶνους τριαίνους καὶ ἐσχαράς ὕγραυ πυρῆς (Lettre à Schlumberger sur les quatre Β, ἐν τῇ Revue archeologique, Paris, 1877, σ. 100), — ἢ ἐπιπρεσθέντες ὡς τὸν μέγαν Κάρουλον Δου-Κάνγκιόν (Glossarium mediae et infimae Graecitatis, Lugduni, 1688, λέξ. Πυρεκθόλον) καὶ τοὺς ἀντιγράψαντας αὐτὸν ἐραλδιστῆς, ἐκ τῆς σφαλερῆς ἀναγνωσίης, ὑπὸ τῶν κατὰ καιροῦς μεμερηνευτῶν, σχολιαστῶν καὶ ἐκδοτῶν, τοῦ περὶ τῶν ὁφφικιαλίων τοῦ παλατίου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ὁφφικίων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, περὶ τὸ 1460 ἔτος γραφέντος ὑπὸ τοῦ κουροπαλάτου Γεωργίου Κοδινῶ (ἴσως Φραντζῆ;) ὑπομνήματος, Φραγγίσκου Ἰουίου, Ἰακώβου Γρετσέρου, Ἰακώβου Γοαρίου, καὶ Ἐμμανουὴλ Βεκκέρου, περιχοπῆς «καὶ οἱ μὲν εἰς τὰ ἕτερα εὐρισκόμενοι ἄρχοντες ὡς κεφαλαῖ, ἰστῶσι τὸ σύνθηρες βασιλικὸν φλάμουλον, καὶ τὸν σταυρὸν μετὰ μαρτα πρεκθόλων» (οἱ εἰς τὰ ἕτερα δηλονότι πολεμικὰ σάφη τοῦ κράτους ὡς κυβερνήται εὐρισκόμενοι ἄρχοντες, ἴστανται κρατοῦντες τὴν συνήθη ἀετοσφοῖον αὐτοκρατορικὴν σημαίαν, καὶ τὸν μέγαν ἐπιχρυσον σταυρὸν, μετὰ τῶν ἀνημμένων ἀργυρῶν φανῶν, ὡς τοῦτο γίνεται καὶ τὴν σήμερον κατὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς τελετὰς καὶ τὰς βασιλικὰς παρατάξεις), τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσαν εἰς τὰς ἐν Παρισίοις, Ἐνετίαις καὶ Βόννῃ ἐκδόσεις αὐτῶν, μακαρονικῶς καὶ ἀσυναρτήτως, οὕτω «καὶ οἱ μὲν εἰς τὰ ἕτερα εὐρισκόμενοι ἄρχοντες, ὡς κεφαλαῖ ἰστῶσι τὸ σύνθηρες βασιλικὸν φλάμουλον, ἦτοι τὸν σταυρὸν μετὰ πυρεκθόλων» (ἐκλαθόντες τὸν ἐν τοῖς χειρογράφοις αὐτῶν πρὸ ὄφθαλμῶν μονογραφικῶς ὕ γεγραμμένον σύνδεσμον καὶ διὰ στοιχείων ἢ, ὅπερ ἐνώσαντες μετὰ τοῦ ἀμείωσις ἐπομένου ἄβροτον ἐσχημάτισαν τὸ ἐπίρρημα ἦτοι) καὶ μεμερηνευσαν «Et ut alii qui alibi capita statuunt et erigunt usitatum imperatoris flammulum, sive cucem radios instar ignis emittentem» (Ἐκδ. Παρισίων καὶ Ἐνετίας, κεφ. Ε', σ. 52), καὶ «Et proceres quidem aliiit tiremibus, seu capita, praepositi statuunt, et erigunt usitatum imperatoris flammulum, hoc est crucem cum quatuor ignariis chalybibus» (Ἐκδ. Βόννης, σελ. 28), — ἀλλὰ διότι, κατὰ τὸ 1318 ἔτος, διοικητῆς τις τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ νομισματοποιεῖο Δάρδανος Acciaiuoli προαγορευόμενος, ἐτύπωσεν ἐν εἰδίς, ὡς ἄν τις εἴποι προσηγορητικῶς, συμφωνοῦσιν τῶν μέχρι σήμερον διεπτόντων τὰ νομισματοκοπέα κανονισμῶν, ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν διαίτησιν αὐτοῦ κοπέντων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν φλωρινῶν τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ σύμβολον acciaiuolo, ἢ πυρεκθόλον (Ign. Orsini, Storia delle monete della Repubblica Fiorentina, Firenze, 1720,

της Χίου άτινα εικόονίζον επί έρυθρου δα-

είς 4ον, σ. 26.) Καί ό μιν Φλωρεντινός νεόπλουτος τραπεζίτης έδικαιούτο να εικόονιση όχι μόνον επί των κατά την διοίκησιν του έν τή νομισματοκοπειή γραχαθέντων φλωρινίων, αλλά και επί του παρθένου αυτού θυρεού το έκπράξον το όνομα του πάππου του 'Ακκηναίου σύμβολον, ό μεγαλοεργός όμως της 'Ανατολής αυτοκράτωρ Μιχαήλ ό Παλαιολόγος τίνα λόγον είχε να προσθήσει επί του ένδόξου πατρικού θυρεού, του τό ισέρν της θρησκείας ήμών Σύμβολον εικόονίζοντος ευτέλη και άσημα έμβληματά του δεκάτου τέταρτου αιώνος ούδεμίαν έννοιαν έχοντα τιθεμένα παρά ταίς πλευραίς αυτού; Τί δέ σημαίνει, σεβαστόν νομισματογράφον, τό, επί του νομίσματος Λέοντος του Θρακός του κατά τά 457-474 έν Κωνσταντινουπόλει αυτοκρατορήσαντος, σύμβολον (Francisci Borgiae Keri, Imperatores Orientis, Tyrgnaviae, 1744, εις φον, σ. 76), τό εκ δεξιών του άνδριάντος του αυτοκράτορος τούτου εικόονίζόμενον; Πυρεκθόλον ή τό άρχικόν γράμμα της λέξεως Βασιλεύς; 'Αν άμφιβάλλετε, βλέποντες ότι τό σχήμα του είναι άπαράλλακτον μέ τό των συμβόλων των επί των Παλαιολογείων νομισμάτων εικόονιζόμενον, παρατηρήσατε τό εξ εύώνυμων του άνδριάντος γράμμα Ν, και βεβαιωθείτε ότι δηλοί μετά του άνδριάντος του έν τή δεξιά κρατούντος το Λάδαρον και έν τή άριστερά τήν Νίκην, τάς λέξεις Βασιλεύς Λέων Νικά. Τί δέ δηλοί τό σημείον S τό παριστάμενον συνδεόμενον μετά του παρά τόν σταυρόν κεφαλαίου Β. επί του έμπροσθεν μέρους του ύπ' 'Αριθμόν 6 νομίσματος του περί τά 1282-1295 έν 'Ρόδω ύπό του αυθέντου αυτής 'Ιωάννου Γαβαλά κοπέντος, και επί της 100 σελίδος του ΙΒ' τόμου της Πανδώρας ύπό του κ. Παύλου Λάμπρου ξυλογραφηθέντος; Είναι τό τελευταίον στοιχείον της λέξεως Βασιλεύς, ως εις τό νόμισμα του αυτοκράτορος (έβ. 450-457) Μαρκιανού (Keri Imperatores, σ. 73), ή τανία έξ ής εκρέματο τό επί του νομίσματος «μόνηρες πυρεκθόλον 'Ανδρονίκου Παλαιολόγου του πρεσβυτέρου (Πανδώρα, ΙΒ', β 100) καθ' ήν εποχήν έδασίλευε μόνος;» Καί ένόσω μέν, βασιζόμενοι επί της πρό διακοσίων πενήκοντα έξ έτών τυφλώς και άδασανίστως παραδεχθείσης ως όρθής μακαρονικής γραφής, του κειμένου του Κωδίνου, ή δύνάτο να αιτιολογηθή όπως ούσαν ή έπιμονή ύμών, καιτοι κάλλιστα έγνώσκετε ότι ό κουροπαλάτης ύπομνηματιστής δέν διάλαμπεν επί έξόχου κρίσει, ακριβεία ή μαθήςει, ως πάντες οι κατά τους έλευσιούς εκείνους χρόνους της παρακμής της Βυζαντινής αυτοκρατορίας ζήσαντες συγγραφείς, ήδη όμως, ότε άπεδείχθη ότι ή τσακαίτας περιτετός λογομαχίας προεξήσασα αύθια περικοπή άντεγράφη σφαλερώς εκ των χειρογράφων, δέν είναι λογικώτερον να παραδεχθήςτε και ήμεις ως τον Sabatier (Monnaies Byzantines inédites, Extrait de la Revue de la numism. Belge, T. III, 3me Ser. Plv. II. άρ. 8) τον Longperier (Lettres de baron Marchant, Nouvelle édition, σ. 104, 108, Plv. X. 'Ar. 1. 11), τον Saulcey Essai de classification des suites monetaires Byzantines, Plv. XXXII, άρ. 3) τον Schlumberger (Numismatique de l' Orient Latin, σ. 438) και άλλους διασήμους νομισματολόγους, τά σύμβολα ταύτα τά όποια βλέπετε εικόονιζόμενα όχι μόνον επί νομισμάτων άλλα και επί μαρμαρίνων πλακών επί χειρογράφων, επί εκκλησιαστικών χρυσών και άργυρών σκευών, και επί γενεαλογικών επί περγαμηνής γεγραμμένων πινάκων διά τό ότι φαίνονται, αφού μάστις γνώσκετε, ότι επεκράτει συνήθεια επί της δυναστείας των Παλαιολόγων να τιθένται γράμματα όχι μόνον επί των τμημάτων των θυρεών των σχηματιζόμενων ύπό των βραχιόνων του σταυρού και παρά τοίς Βυζαντινοίς και παρά τοίς κατοίκους της 'Εσπερίας Ευρώπης άλλα και επί θυρεών μη διατεμονομένων ύπό του σταυρού (βλ. πλείστα παραδείγματα έν τοίς περί έραλδικής συγγράμμασι των Petra Sancta, Anselme, de Varennes, de la Colombie, Campanile, Palliot, Spener, Menestrier, de Crescenzi, Imhoff, Triers, Ginnani, Schrot, Solis, Jeyfart, de Strada, Fayn, Chifflet, de Beatino, le Gellier, Kock, Dambreville, von Geltske, Torelli, Aman, Schohier, Lautie, Muniz, Nolin, de Prades Feschius, de Magny, de Givodan, d'Hauterive, Routon, di Crolalanza, κ.λ.), και ότι πυρεκθόλα σχήματος παραπλησίου του γράμματος Β, δέν ήσαν γνωστά κατά τά μέσα του δεκάτου τρίτου αιώνος; (Sabatier Monnaies Byzantines, des Palaeologues,

πέδου τρίπυργον άργυρου έν φρούριον μετά πύλης και επάλξεων,¹ ως τά είχε οικειοποιηθή πρό αυτής και ή από του 1304 μέχρι του 1329 της Χίου δεσπόσασα ισχυρά και πλουσία των Ζαχαριών οικογένεια, ή εκ της 'Απεννιννείου Λιγουρικής πολύχνης Γκάβης τώ 1160 εις Γένουαν μεταναστεύσασα και ένεκα της συνοικίας έν τή όποία ώκοδόμησεν ό αρχηγός αυτής Ζαχαρίας τό μέγαρον αυτού

Promis, Monete dei Paleologi marchesi di Monferrato, Langlois, Lettre sur les monnaies de cuivre armoriees de l'empereur Andronic II. Palaeologue et de son fils Michel IX, έν τή Revue archaologique, 1849 σ. 201, Μορδτμάνου, Πολιορκία και άλλωσις της Κωνσταντινουπόλεως. 'Αθήναι, 1859, σ. 199, Prince Rhodocanakis, Insignia of illustrious Byzantine families and arms of the Palaeologi Emperors of Constantinople έν τή περιοδική Notes and Queries, London, 414. S. II, 525, 618, III, 44, 111, 245, The Imperial House of Rhodocanakis, Westminster, 1870, εις 4ον, σ. 9-13, Το πρίγγιπος Κωνσταντίνου του 'Ροδοκανάκιδος, έπίτιμου ίατρού Καρόλου του Β', άνακτος της Μεγάλης Βρετανίας, Βίος και συγγράμματα, 'Αθήναι, 1872, εις φον. σ. 51-55, Λέοντος του 'Αλλατίου 'Ελλάς, Αύτόθι εις 4ον, σ. 145-147, Πασπάτη, Βυζαντινά Μελέται, Κωνσταντινουπόλις, 1877, εις 4ον, σ. 42 κτλ.) Είς τήν μνημνευθείσαν μονογραφίαν περί των νομισμάτων των εκ της οικογενείας Γαβαλά αυθέντων της 'Ρόδου, άπαντάται ό παράγραφος ούτος. «Ο ήμέτερος Ζαμπέλιος (Δημοτικά 'Ασματα, Κέρκυρα, 1852, σ. 581) αναφέρει κατά μαρτυρίαν 'Αγγλικού περιοδικού ότι επί της έπιτυμβίου χαλκίνης πλακός του έν Λανδούλη ένταφισθέντος Θεόδωρου Παλαιολόγου, υπάρχουν άνωθεν της έπιγραφής τά αυτοκρατορικά έμβλήματα, τουτέστι δικέφαλος αετός, ούτινος οι πόδες στηρίζονται επί θυρών. 'Ο δέ κ. Δημήτριος Βικέλας (Πανδώρα, φυλ. 241, σ. 23), προσθέτει ότι εκ των δύο τούτων πυλών, ή μιν είναι της 'Ρώμης ή δέ της Κωνσταντινουπόλεως και ότι ή έν τή μέση αυτών προς τά άνω βλέπουσα ήμισέληνος ετέθη ως δείγμα δευροτοκίας. 'Αλλά φρονόδιμεν (ήμεις ό Παύλος Λάμπρος) ότι αι ύποτεθεισαι αύται δύο πύλαι ούδεν άλλο είναι ειμή τό πυρεκθόλον των Παλαιολόγων ούτω πως Μ τεθειμένον.» Διαβεβαιούμεν τον διάσημον νομισματογράφον, ότι ό κωκοροιασμένος μέ τάς άναπεπταμένες πτέρυγας δικέφαλος αετός, ό χαραχθείς επί της χαλκίνης πλακός της τεθείσης επί του τοίχου του κειμένου κατά πρόσωπον του είσερχομένου εις τήν ένοριακήν προτεταντικήν εκκλησίαν τήν έν τή κωμοπόλει Λάνδουλη της έν 'Αγγλία κομητείας Κόρνγουουλ, άνωθεν του τύπου ένθα ετάφη τή 20 'Οκτωβρίου 1636, ό άπ' ευθείας εκ του 'Ιωάννου Παλαιολόγου, πρωτοτόκου υίου του άτυχρού δεσπότου της 'Αχαΐας Θωμά, νεωτάτου άδελφού του δυστηχεστάτου των 'Ρωμαίων αυτοκράτορος Κωνσταντίνου ΙΓ', καταγόμενος Θεόδωρος Παλαιολόγος (βλέπε περί του γνησίου τούτου διαδόχου του Βυζαντινού θρόνου, τά έν ταίς ύπ' άρ. 6 και 9 σημειώσεσι ταίς ύπό τάς σελίδας 32-38 της ήμετέρας μονογραφίας περί του βίου και των συγγραμμάτων του εκ θυγατρός έγγόνου αυτού Κωνσταντίνου 'Ροδοκανάκιδος, άπαριθμούμενα β. θλία), στηρίζει τοίς άνωχας ούχι επί θυρών άψιδωτών δυναμένων να εκληφθώσι δι' ύπιον Β ή πυρεκθόλον, άλλ' επί των επάλξεων όδο πυργίσκων μετά πυλώνων, δηλούντων έως τήν κατακτηθείσαν Κωνσταντινουπόλιν ής τό διακριτικόν σύμβολον, τήν ήμισέληνον, έχουσιν έν τή μέση αυτών άνεστραμμένην. (Πρόβλ. τό έν τώ Θ' τόμω των Transactions of the Historic Society of Lancashire aud Cheshire Liverpool, 1857, εις 8ον, σελ. 213.) δημοσιευθεν ζωγραφικόν άφομοίωμα της περιγραφείσης χαλκίνης έπιτυμβίου λεπίδος.

1) 'Ιδε τά ύπ' αριθμ. 14-27 νομίσματα της Χίου τά επί του ΙΙ πίνακος του ύπομνήματος La zecca di Scio του Promis εικόονισθέντα.

προσωνομασθεις δέ Κάστρο ή δι' Καστέλλο,¹ έγκαταλείψασα τά έαυτής, άτινα ήσαν θυρεός εις τέσσαρα ίσομεγέθη τμήματα μερισμένως, ών τό πρώτον και τό τέταρτον ήτο χρυσοέν τό δέ δεύτερον και τρίτον κόκκινον.²

('Ακολουθεί.)

ΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟΝ

ΚΑΤΑ

ΤΟΝ ΥΠΕΡ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΑΓΩΝΑ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

ΚΩΝΣΤ. ΝΕΣΤΟΡΙΔΟΥ

(Συνέχεια 'Ιδε προηγούμενον αριθμόν.)

Γ'.

Ο ναύαρχος, εις δν ό Σουλτάν Μαχμουτ ένεπιστεύθη τήν διεύθυνσιν του στόλου του διά να βοηθήση τώ 1823 τάς εργασίας των στρατών της

1) 'Ιωάννου Καντακουζίνου, άποβασιλέως, 'Ιστοριών Βιβλία Δ', Bonnæ 1838, Βιβλ. Β', Κεφ. 10-13, 38. Βιβλ. Γ'. Κεφ. 29, 95. Νικηφόρου Γρηγορά, 'Ρωμαϊκή Ιστορία, Βιβλ. Θ', Κεφ. 9, 10, Βιβλ. ΙΔ', Κεφ. 4, Γεωργίου Παχυμερη, Μιχαήλ και 'Ανδρόνικου Παλαιολόγους, Βιβλ. Ε', Κεφ. 30, Βιβλ. Στ', Κεφ. 34, Βιβλ. Ζ'. 37., Μιχαήλ Δούκα, 'Ιστορία Βυζαντινή, Κεφ. 7, Λαονίκου Χαλκοκονδύλου, 'Αποδείξεις ιστορικων δεκά, σελ. 52, Γεωργίου Φραντζή Χρονικόν, Βιβλ. Α', Κεφ. 8, Federici, Serutinio della nobilita Genovese (χρ. φυλ. 70, Ganducci, Famiglie Genovesi (χρ. έν 'Αρχείοις Ταυρίνου), Pandette Richeriane (χρ.) Τεύχ. Α'. Φυλλ. 1 κ. 1, 6, 7, κ. 8, 10, κ. 2, 13, κ. 4, 5, 66, κ. 5, 67, κ. 6, 73, κ. 4, 74, κ. 4, 98, 119, κ. 3, 8, 159, κ. 3, 174, κ. 3, 178, κ. 1, 181, κ. 4. Τεύχ. Β'. Φυλλ. 10, κ. 14, 14, κ. 4, 16, κ. 3, 20, κ. 5, 23, κ. 1, 25, κ. 6, 27, κ. 7., Τεύχ. Γ'. Φύλ. 28., Jac. de Vograge, Histor. Ianuae (παρά Muratori, Τόμ. IX, σελ. 56, D'Outreman, Constantinopolis Belgica (παράρτημα De excidio Graecorum, Κεφ. 4, 5.) Tornaci, 1643, εις 4ον, Luis de Gongora (μετάφρασις D. Carlos Esperon), Read grandeza della Serenissima Republica di Genova. Madrid, 1665, Genova, 1667, εις φον. Τίτλ. VIII, 'Αριθμ. XXII, Michele Giustiniani, Lettere memorabili, Roma, 1669, εις 12ον, σελ. 4., Serra, Τόμ. Β, σελ. 254, 314, Sauli, Τόμ. Α'. σελ. 89, 92, 241, Promis, La zecca di Scio, Σελ. 6-11 Iauua, Histoire de Chypre, Τόμ. Α'. σελ. 705. Karl Hopf, Giustiniani, σελ. 309-313, Moreri, Dictionnaire historique, Τόμ. Α', σελ. 1486, Paul Lambros, Monnaies inédites de Chio, Paris, 1877, εις 8ον, σελ. 8-12, E. de Muralt, Chronographie, Τόμ. Β', σ. 503, 519, 549, 566, 597, Gudheim, De itinere Terrae Sanctae, σελ. 13, Buchon, Recherches et materiaux, σελ. 459-461, κτλ.

2) Della Cella, Memorie di diverse famiglie di Genova e di Riviera estinte e vivente MDCCLXXXIX (χειρογγρ. έν τή Βασιλική βιβλιοθήκη Ταυρίνου σελ. 163, Rivarola, Description chronologica y genealogica civil politica y militar della Serenissima Republica de Genova, su governo antico y moderno,

ξηράς, ώνομάζετο Χοσρέβ-Μουχαμέτ-πασσάς¹. 'Ο πασσάς ούτος ήτο άνήρ, όστις πολλάκις άνήλθεν τά ύψιστα ύπουργήματα' έθωρείτο ως πανούργος και δλίγον λεπτολόγος, άπέδιδον όμως αύτώ εύστάθειαν θάρρος και έπιμονήν². Τή 9]21 Μαΐου 1823 ό στόλος αυτού συνιστάμενος εκ 44 πλοίων, ών έν τής γραμμής, και 18 δρομόνων (φρεγατών), προσέλαβεν έν Τενέδω τον της Βαρβαρίας, όστις είχε δώδεκα πλοία μετά τριών ιστών³. 'Ο Χοσρέβ πασσάς λαβόν στρατόν έν Μιτυλήνη⁴ κατέστρεψε τήν Ευβοϊαν και τά περίξ του Βώλου, έπρομήθευσε τροφάς εις τά φρούρια της Μεθώνης και Κορώνης και τέλος άνεβίβασεν εις Πάτρας τό ύπόλοιπον του στρατού⁵. 'Αλλ' ό Αίγυπτιακός στόλος, όστις έμελλε να ένωθής μετ' αυτού ένεκα του ένσκήψαντος εις αυτόν λοιμού ήναγκάσθη να εισέλθη εις 'Αλεξάνδρειαν. Έκατόν

Madrid, 1729, Τόμ. Α'. σελ. 471, Promis, La zecca di Scio σελ. 35, Lambros, Monnaies de Chio, σελ. 14, ένθα έλιοθογραφήθη νόμισμα κοπέν ύπό Μαρτίνου και Βενεδικτού των Ζαχαριών (Πίναξ ΙΧ. 'Αριθμ. 1) εικόονίζον τον οικογενειακόν αυτών θυρεόν, εκ του όποίου καταφαίνεται ότι ή γνωμάτευσις του κλεινού νομισματολόγου Σηλούμπεργερ, «Le type du château à trois tours, qui devait être l'armoire des Faecaria di Castro ou di Castello, se perpetua en se modifiant légèrement, sur presque toutes les monnaies de Chio, et devint le blason même de cette ile, sous la domination de la Mahone.» (Les Génois, Seigneurs de Chio, σ. 414, πίν. XIII, άρ. 30) δέν είναι έπιτυχής.

1) Σ. Μ. Γνωστός και ύπό τό επώνυμον τοπάλη πασσάς (χωλός),

2) Σ. Μ. Περί αυτού ό Μένδελσον Βαρθώλδης κρίνει ώδε: «Ο νέος ναύαρχος ήτο ύπουλος και έπιδέξιος άνήρ, «άλλ' έπίσης τούλάχιστον απόλεμος και δειλός ως ό πρώην » ήν δέ πολύ άρμοδιώτερος εις διεξαγωγήν διπλωματικων » ύποθέσεων ή εις ύποταγήν των τοληρωών πελαγοδρομών » του Αιγαίου » (τόμ. Α', σελ. 433 μεταφρ. 'Αγγέλου Βλάχου). «Ελέγετο λέγει και ό Γερβίνος, ό πανουργότατος » και δολιώτατος των ανθρώπων, όστις ως προς δόλους και » πανουργίας έδύνάτο ν' άντιπαραταχθής προς τον πανουργότατον των 'Ρωμαίων και όστις πολλάκις είχε ήδη » άπατήσει τους έμπιστευθέντας αυτψ δίπλωμάτας » (τόμ. Α', σελ. 510 της μεταφράσεως του κ. I. Η. Περβάνουλου).

3) Σ. Μ. 'Ο στόλος κατά τον Σ. Τρικούπη (Ιστορ. τόμ. 3, σ. 3) συνίστατο εκ 15 φρεγατών, 12 βρικίων, 13 κορβεττών και 40 φορητών και έξέπλευσεν εκ του 'Ελληνισπόντου τή 14, 23 Μαΐου. Είς 40 πλοία αναβιβάζει τον όθωμανικόν στόλον και ό κ. 'Ορλάνδος (τόμ. Α', σελ. 369) μη συμπεριλαμβάνων τον 'Αλγερινόν, δι' ού ό όθωμ. στόλος ήριθμει πλοία πολεμικά 56. Πρόβλ. Γερβίνου Ιστορ. της έπαν. και άναγεννήσεως της 'Ελλ. έν τόμ. Α', σελ. 510.

4) Σ. Μ. 10,000 'Ιστορ. Τρικούπη τόμ. Γ', σελ. 39, 'Ορλάνδου Ναυτ. τόμ. Α' σελ. 370.

5) 'Ιδε έν εκτάσει τά περί τούτων έν 'Ιστορ. Τρικούπη τόμ. Γ', σελ. 40 40, και έξής, 'Ορλάνδ. τόμ. Α', σελ. 370 και έξής.

εἴκοσι πλοῖα ἑλληνικὰ¹ πάραυτα ἐκ Ψαρῶν ἐπωφελήθησαν νὰ πυρπολήσωσι καὶ νὰ λεηλατήσωσι τὰ παράλια τῆς Ἀσίας καὶ τὴν νῆσον Μυτιλήνην. Ταῦτα ἦσαν αἱ μόναι πρόσοδοι, τὰς ὁποίας ἡ ἐπικράσασα ἡδύνατο νὰ διαθέσῃ ὡς μισθὸν εἰς τὰ πληρώματα τῶν πλοίων.

Ὁ Καπετὰν πασᾶς ὀλίγον διέμεινεν ἐν τῷ λιμένι τῆς Ναυπάκτου. Τῷ ὄντι οἱ Τούρκοι οἵτινες ἀρχομένου τοῦ ἔτους εἶχον ὑποστῆ δεινὴν ἀποτυχίαν πρὸ τοῦ Μεσολογγίου ἕνεκα τῆς παρουσίας ὀλίγων ἑλληνικῶν παρώνων (βρικήων) ἐν τοῖς ὕδασιν αὐτοῦ, ἠναγκάσθησαν πρὸς τούτοις ν' ἄρῳσι τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἀνατολικοῦ. Ὁ Χοσρέβ ἀφίει ὑπὸ τὰς διαταγάς τοῦ Ίουσοῦφ-πασᾶ, στρατηγοῦ τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ ἐν Μωρέᾳ, δέκα πέντε πλοῖα ἀνήχθη εἰς τὸ πέλαγος, ἀντήλλαξε διερχόμενος ὀλίγους κανονοβολισμοὺς μετὰ τῶν κανονοβολισμῶν τῆς Τήνου² καὶ συνήντησε τῇ 15]27 Ἰουλίου μετὰ τῆς Λήμνου καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Monte-Santo στόλον ἑλληνικὸν ἐξ 11 παρώνων (βρικήων) καὶ πολλῶν πυρπολικῶν διοικουμένων ὑπὸ τοῦ ἐμπειροῦ Μιαούλη.³ Ὁ Τουρκικὸς στόλος ἠρίθμει τότε 33 ἰστιοφόρα, ὧν ἐν πλοῖον τῆς γραμμῆς, 16 μονόκροτα (φρεγάτας). Εἶχε δὲ πρὸς τούτοις τὸ πλεονέκτημα νὰ καταλάβῃ τοὺς ἐχθροὺς του διασκορπισθέντας τῇ προτεραιᾷ ὑπὸ σφοδροῦ ἀνέμου. Διὰ τοῦτο τῇ 10 τῆς πρωῆας ὁ Μιαούλης ὑπέμενε μετὰ 4 μόνον παρώνων (βρικήων) τὴν προσβολὴν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς τῶν Τούρκων, τῶν ἐπιλοίπων πλοίων τοῦ στόλου τοῦ ἐμποδιζομένων ὑπὸ τῆς νηνεμίας ὑπὸ τὴν νῆσον Λέμνον. Πυρπολικὸν ῥιφθὲν ἐν καταλλήλῳ καιρῷ ἔσωσε μὲν ἓνα τῶν παρώνων τῶν ἐπαναστατῶν, τὸν ὁποῖον οἱ δρόμονες τῶν Τούρκων περιέζωσαν, δὲν προσεκόλλησεν ὅμως εἰς τὰς πλευράς οὐδενὸς ἐξ αὐτῶν. Μετ' ὀλίγας ὥρας ὕστερον ὁ πελάγιος ἀνεμος ἐπέτρεψε τῷ Χοσρέβ νὰ θέσῃ ὄλον τὸν

¹ Σ. Μ. Κατὰ τὸν Τρικούπη (τόμ. Γ', σελ. 41) τὰ πλοῖα ἦσαν ὅλα Ψαριανὰ καὶ συνεποσοῦντο εἰς 117, καὶ ἐν ᾧ κατ' αὐτὸν ἐπέβαινον 3,800 στρατιῶται, ὁ κ. Ὁρλάνδος (Ναυτ. τόμ. Α', σελ. 373) τὸν μὲν ἀριθμὸν τῶν πλοίων δὲν προσδιορίζει, τοὺς δὲ στρατιῶτας ἀναριθμᾷ εἰς μόνον 600.

² Σ. Μ. Ἱστορ. Τρικούπη τόμ. Γ', σελ. 81.—Ὁρλάνδ. αὐτόθι σελ. 382. Γερβίνου Ἱστορ. τῆς ἐπαναστ. καὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ἑλλ. τόμ. Α', σελ. 518—522 καὶ ἐξῆς.

³ Σ. Μ. Κατὰ τὸν κ. Τρικούπη (αὐτόθ. σελ. 82) ὄλος ὁ στόλος συνεποσοῦτο εἰς 40 πλοῖα καὶ ἐξ πυρπολικὰ εἰς τόσον ἀριθμὸν ἀναριθμᾷ τὸν ἑλλ. στόλον καὶ ὁ Γερβίνος (τόμ. Α', σελ. 523).

στόλον τοῦ εἰς ἐνέργειαν ἢ περίστασις αὕτη ἦτο ἐπικίνδυνος διὰ τὸν Μιαούλην καὶ τοὺς ἀνδρείους συντρόφους του, οἵτινες εὐτυχῶς διέφυγον αὐτὴν ἕνεκα μάλιστα, πρέπει νὰ τὸ εἰπωμεν, τῆς ἀπιστεύτου ἀδεδειγμένης τῶν Τούρκων. Ὅτε οἱ ὀλίγοι πάρωνες ἐκτεθειμένοι ἐπὶ πολλὰς ὥρας εἰς τοὺς κανονοβολισμοὺς δωδεκάδος δρομόνων ἠνώθησαν μετὰ τοῦ λοιποῦ ἑλληνικοῦ στόλου, τὰ ἰστία καὶ ἡ ἐξάρσις αὐτῶν ἔφερον ἀνάριθμα ἔγνη σφαιρῶν, ἀλλ' ὀλίγοι ἄνδρες τῶν πληρωμάτων ἔλειπον εἰς τὴν πρόσκλησιν των. Ὁ Χοσρέβ ἐν τούτοις ἀπέσχε νὰ καταδιώξῃ τοὺς Ἕλληνας⁴.

Ὀλίγας ἐβδομάδας μετὰ ταῦτα τῇ 26]7 νοεμβρίου ὁ ναύαρχος οὗτος ἦτο ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Βάλου μετὰ μιᾶς μοίρας τοῦ στόλου του, ὅτε προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. Ἐπειδὴ πυρπολικὸν Ψαριανὸν παρ' ὀλίγον νὰ πυρπολήσῃ τὸν δρόμονα, μεγίστη ἀταξία ἐπῆλθεν εἰς τὴν ὀθωμανικὴν μοῖραν, ἧτις ἐξελλοῦσα ἐκ τοῦ κόλπου συνηνώθη οὐχὶ ἄνευ δυσκολίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς Δαρδανέλλια ἐγκαταλείπουσα εἰς τοὺς ἐπαναστάτας τὰς νήσους Τρίκερι⁵ καὶ Σκιάθον⁶. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς ναυτικῆς ἐκστρατείας τοῦ 1823.

Καὶ κατὰ ξηρὰν οἱ στρατοὶ τοῦ Σουλτάνου δὲν ἦσαν εὐτυχέστεροι, διότι ὁ μὲν Ἀκροκόρινθος παρεδίδοτο εἰς τοὺς ἐπαναστάτας, ὁ δὲ Τουπάτζης⁷ παρέχων εἰς τοὺς ἐπαναστάτας τῆς Κρήτης τὴν υποστήριξιν τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς ἀνδρίας του ἐβοήθει αὐτοὺς νὰ κυριεύσωσι τὴν Κίσαμον καὶ τὸ Σέλινον⁸.

Δ'.

Ἐπειδὴ ἡ κυβέρνησις τῆς Ὑψηλῆς Πύλης εὐρίσκετο ἤδη εἰς τὴν ἐξάντησιν τῶν πόρων της, καὶ οἱ

¹ Σ. Μ. Ἱστορ. Τρικούπη τόμ. Γ', σελ. 82 καὶ ἐξῆς.

² Σ. Π. Τὰ Τρίκερα δὲν εἶναι νῆσος ὡς λέγει ὁ Γάλλος πλοίαρχος, ἀλλὰ χερσόνησος.

³ Σ. Μ. Σ. Τρικούπη Ἱστορ. αὐτόθ. Νικοδημ. Ἀπομνημ. σελ. 34 καὶ ἐξῆς. Γερβίνου ἐνθ' ἀνωτέρ. σελ. 523. Ὁρλάνδ. τόμ. Α', σελ. 407 καὶ ἐξῆς.

⁴ Σ. Μ. Ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης πραγματείας ἠγνοεῖ, ὡς φαίνεται, ὅτι ὑπῆρχον δύο Τομπάζαι ἀδελφοὶ. ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἐμμανουήλ. Ἐνταῦθα ἐννοητέος ὁ Ἐμμανουήλ Τομπάζης, ὁ πατὴρ τοῦ ἐπιζώντος Νικολάου καὶ ἀππὸς τῶν ἀδελφῶν Ἰακώβου, Ἀλεξάνδρου, Ἐμμανουήλ, Παντολέοντος καὶ τῆς κ. Ἐάνθης Ἀναστ. Ζίννη. Περὶ τοῦ Τομπάζη τούτου θὰ λάβωμεν ἀφορμὴν νὰ ἐμιλήσωμεν καὶ ἐν τοῖς ἐπομένοις.

⁵ Σ. Μ. Τρικούπη Ἱστορ. τόμ. Γ', σελ. 239. Γερβίνου ἐνθ' ἀνωτέρ. τόμ. 2 σελ. 38 καὶ ἐξῆς.

μὲν Γιανίτσαροι δὲν ἤθελον νὰ ἐγκαταλείπωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν, οἱ δὲ πασάδες ἐν πολλαῖς ἐπαρχίαις μετὰ μεγάλης δυσχερείας συνεκράτου τὴν ἰσχύν των, τότε ὁ Σουλτὰν Μαχμούτ προσεκάλεσε τὸν ἀντιβασιλέα τῆς Αἰγύπτου νὰ υποτάξῃ τὸν Μωρέαν καὶ τὴν Κρήτην, ἧς ἐνεπιστεύετο συγχρόνως αὐτῷ τὴν διοίκησιν. Ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ἀποδεξάμενος τὴν ἐπαχθὴ ταύτην τιμὴν ἐπεφόρτισε τὸν υἱὸν του Ἰβραῆμ νὰ συνεχίσῃ τὰς πολεμικὰς ἐργασίας¹.

Πρὸ τινων ἤδη ἐτῶν ὁ Αἰγυπτιακὸς στρατὸς ἐξησκεῖτο κατὰ τὸ Εὐρωπαϊκὸν σύστημα² 20,000 τακτικοὶ ἦσαν συγκεντρωμένοι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν Καίρῳ. Ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ἠθέλησεν ἐπίσης νὰ ἀποκτήσῃ ναυτικόν, ὕπερ νὰ μὴ εἶνε ἀντιγραφὴ τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Μηχανικοὶ, ἀξιωματικοὶ γάλλοι ἐβοήθησαν αὐτὸν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, ἀλλὰ προσέκρουσαν εἰς δυσκολίας ἀγνώστους εἰς τοὺς ὀργανωτὰς τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ. Στόλος μέγας δὲν δημιουργεῖται ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν, τὰ δὲ πλοῖα τοῦ πασᾶ ἦσαν μὲν βεβαίως ἀνώτερα τῶν καθελευμένων ὑπὸ τοῦ ναυπηγείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δὲν ἐπεδέχοντο ὅμως παραβολὴν καὶ σύγκρισιν πρὸς τὰ πλοῖα τῆς τελευταίας τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Δύσεως. Καίτοι οἱ πλείστοι τῶν Αἰγυπτίων ναυτῶν δὲν εἶχον ἴδει οὐδέποτε τὴν θάλασσαν πρὸ τῆς ἐπιβιβάσεως αὐτῶν, ἦσαν ὅμως ἕνεκα τῆς διανοητικῆς δυνάμεώς των καὶ τῆς εὐπειθείας ἐπιτηδεϊότεροι τοῦ σαρφιστοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῶν μαθημάτων τὰ ὁποῖα ἐδιδάσκοντο. Ἀλλ' οἱ κατάλογοι τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ὑπαξιωματικῶν ἔγεμον ἀνθρώπων, οὓς δὲν συνίστα οὔτε ἡ παιδεία οὔτε ἡ ἠθικότης οὔτε ἡ ἐμπειρία τῆς θαλάσσης. (πρβλ. Γερβίνου Ἱστορ. τῆς ἑλλ. ἐπαναστ. τόμ. Β', σελ. 42 καὶ ἐξῆς.)

Ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ἀπεφάσισεν ἐν πρώτοις νὰ καταλάβῃ τὴν νῆσον Κάσον, ἀληθῆ τῶν πειρατῶν φωλεάν, ἧτις ἕνεκα τῆς θέσεώς της ἐνέβαλλεν εἰς ἀνησυχίαν κατ' ἐξοχὴν τὴν ἐμπορίαν καὶ τὴν συγκοινωνίαν τῆς Αἰγύπτου μετὰ τῶν οὐδετέρων δυνάμεων ἢ μετὰ τῆς Τουρκίας. «Ἡ Κάσον κατὰ τὸ ξηρὸν καὶ τὴν πετρώδη παραλίαν ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὴν Ὑδραν. Οἱ Ἕλληνες εἶχον κατορθώσει νὰ ἐπισωρεύσωσιν ἐκεῖ 7,000 κατοίκους καὶ ἐν τινὶ ὄρμῳ εἶχον 15 πάρωνας (βρίκια) καὶ 40 πλοῖα»³ Τρία

1) Σ. Μ. Ἱστορ. Τρικ. τόμ. Γ', σελ. 126 καὶ ἐξῆς. Ὁρλάνδου Ναυτ. τόμ. Γ', σελ. 20 καὶ ἐξῆς. Γερβ. τόμ. Α', σελ. 532 καὶ ἐξῆς.

2) La Station du Levant, par le vice amiral Jurien

μονόκροτα (φρεγάται) καὶ ἐξ δρόμονες (κορβέται), ἐξέπλευσαν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ἰσμαὴλ Γιβραλτάρην, ναύτην τολμηρὸν καὶ πανούργον, ἄξιον τῆς σχολῆς τῶν πειρατῶν τῆς Βαρβαρίας ἐν ἣ ἐῖχε μορφωθῆ. Τῇ 7]19 Ἰουνίου 1824 νυκτὸς ὁ στόλος οὗτος ἐπεβίβασεν εἰς Κάσον 3,000 Ἀλβανούς, οἵτινες ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν, ἔσφαξαν τοὺς ἀνδρείους καὶ τοὺς γέροντας ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ ἀπήγαγον τὰς νέας γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των νὰ τὰ πωλήσωσιν εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Ἀλεξανδρείας⁴.

Ἡ καταστροφὴ αὕτη ἀσθενῆ ἐξήγειρε τὸν οἶκτον τῶν οὐδετέρων δυνάμεων, ὧν ἡ ἐμπορία πολλάκις ὑπέφερεν ἐκ τῶν πειρατῶν τῆς Κάσου. Ἀλλὰ τοιαύτην ἀδιαφορίαν δὲν ἐδειξαν καὶ διὰ τὴν ἄλωσιν καὶ καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν, γενομένην ὀλίγας ἡμέρας βραδύτερον ὑπὸ τοῦ ἐκπλεύσαντος ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως στόλου ὑπὸ τὸν Καπετὰν πασᾶν Χοσρέβ-Μοχαμέτ. Ὁ στόλος οὗτος συνίστατο ἐξ 82 ἰστιοφόρων, ὧν ἐν ἔφερον 74 τηλεβόλα, 6 μονοκρότων (φρεγάτων), 45 δρομόνων (κορβετῶν), παρώνων (βρικήων), ἡμιολίων ἢ κανονιοφόρων καὶ 35 φορτηγῶν. Μετὰ προσβολὴν πλαστὴν κατὰ τῆς νήσου Σκιάθου, ἐπλευσεν εἰς Μυτιλήνην, προσέλαθεν 14,000 στρατιῶτας ἐπιβιβάσθέντας εἰς ἑκατὸν λέμβους καὶ ἐφῆνη τῇ 20]2 Ἰουλίου 1824 πρὸ τῶν Ψαρῶν.

Οἱ πρόεστοι τῶν Ψαρῶν προσεδόκων τὴν προσβολὴν τῶν Τούρκων, διότι ὀλίγας ἡμέρας πρότερον ὁ Χοσρέβ εἶχεν ἔλθει ὁ ἴδιος μετὰ τινων πλοίων νὰ γνωρίσῃ τὰ κατάλληλα μέρη πρὸς ἀποβίβασιν. Πῶς δὲν διανοήθησαν νὰ πηδήσωσιν εἰς τὰς πάρωνας των (βρίκια), νὰ τὰ ἐξοπλίσωσιν ἐσπευσμένως καὶ νὰ παρασκευάσωσι πυρπολικά, τὰ ὁποῖα θὰ ἦρουν νὰ ἐμβάλωσι τὸν τρόμον καὶ τὴν ἀταξίαν εἰς τὸν μέγαν καὶ δυσκίνητον ὀθωμανικὸν στόλον; Ν' ἀμελήσωσι τοιοῦτον μέσον, ἐδήλουν ὅτι περιεφρόνουν τὴν ἀληθῆ δυνάμιν, δι' ἧς θὰ ἐδύναντο νὰ σώσωσι 30,000 ψυχὰς συνηγμένας ἐπὶ τοῦ βράχου τῶν Ψαρῶν.⁵ Οἱ

de la Gravière. Κατὰ τὸν Τρικούπη (τόμ. Γ', σελ. 138)

ἢ Κάσος εἶχε 5,000 κατοίκων.

1) Σ. Μ. Ἐν ᾧ κατὰ τὸν Γάλλον συγγραφεὴ ἡ ἀπόβασις εἰς Κάσον ἐγένετο τῇ 7]19 Ἰουνίου 1824, κατὰ τὸν Τρικούπη ἐγένετο τῇ 7]19 Ἰουλίου, ὕπερ νομιζόμενον σφάλμα τυπογραφικόν· ἀλλ' ὁ κ. Ὁρλάνδος γράφει ὅτι τῇ 15 Μαΐου παρουσιάσθη εἰς Κάσον ὁ Αἰγυπτιακὸς στόλος. Τίς τῶν τριῶν συγγραφέων εἶνε ἐν τῷ ἀληθεῖ, ἀγνωστοῦμεν.—Τὰ τῆς καταστροφῆς τῆς Κάσου βλέπε ἐν Ἱστορ. Τρικούπη τόμ. Γ', σελ. 129 καὶ ἐξῆς.

2) Περιγραφὴ τῆς νήσου βλέπε τὸ ἀναγνώστης ἐν Ἱστορ. Τρικούπη τόμ. Γ', σελ. 132 καὶ ἐξῆς.

προσποιοί λοιπόν διέπραξαν μέγα σφάλμα φροντίσαντες κυρίως περί τῆς κατὰ ξηράν ἀμύνης τῆς νήσου τῶν διέπραξαν πρὸς τούτους και ἕτερον ἔτι μεῖζον, παραδόντες τὴν διεύθυνσιν τῶν στρατιωτικῶν ἐργασιῶν εἰς δύο Ἀλβανούς, εἰς τὸν Κώτταν¹ καὶ Καραβίλιαν,² ἀντὶ ν' ἀρήσωσιν αὐτὴν εἰς χεῖρας Ψαριανῶν, 1500 ἄνδρες διενεμήθησαν εἰς πυροβολοστάσια ὑπερασπίζοντα τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου καὶ εἰς τὸ φρούριον τοῦ ἁγίου Νικολάου³ κειμένου ἐπὶ ὕψους, ἀφ' οὗ ἐκράτει τῆς πόλεως καὶ ἐν ᾧ ὑπῆρχον 4,000 νησιῶται ἐφεδρῶι. Ἄλλα ὀχυρώματα πολλῶ μικρότερα εἶχον ἀσθενῶς ὀχυρωθῆ.

Τῆ 7ῆ ὥρα μ. μ. τῆς 20/2 Ἰουλίου οἱ πάρωνες (βρίκια) καὶ αἱ κανονιοφόροι τοῦ Χοσρέβ προσεγγίσαντες εἰς τὸν λιμένα ἐπυροβόλησαν κατὰ τῶν τηλεβολοστασίων. Τῆ ὕστεριά αἶμα τῆ ἡμέρα τὰ κωπήλατα πλοῖα, ἐπωφεληθέντα ἐκ τῆς νηνεμίας, ἀπεβίβασαν 14,000 ἄνδρων εἰς τὰ δύο ἄκρα τοῦ πρὸς βορρᾶν ὄρμου. Ἐν ᾧ δὲ τῇ προσοχῇ τῶν Ψαριανῶν προσεβλήκειν ἡ ἀμυνα τοῦ κυριωτάτου αὐτῶν τηλεβολοστασίου, ὁ προδότης Κώττας⁴ ἄφηνε τοῖς Τούρκους νὰ γείνωσι κύριοι θέσεως σπουδαίας, ὅθεν ἐπροχώρησαν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου, ἔτρεψαν τοὺς Ἕλληνας καὶ ἠνώθησαν μετὰ τοῦ ἄλλου ὀθωμανικοῦ στρατοῦ. Οἱ ἀμυνομένοι ἐν τῷ λιμένι ἐπέστρεψαν ἐν ἀταξίᾳ πρὸς τὸ φρούριον τοῦ ἁγίου Νικολάου.

Ἡ φυγὴ αὕτη ἐγένετο τὸ σύνθημα τρομερᾶς σφαγῆς· πάρωνες (βρίκια), πλοῖα ψαριανὰ γέμοντα γυναικῶν καὶ παιδῶν ἠναγκάζοντο νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τοῦ λιμένος καὶ ἐξ ὄλων τῶν ὄρμων τῆς νήσου διὰ νὰ διαφύγῃ τὴν λύσαν τῶν Ὀσμανιδῶν ἀλλ' ὁ πνεύσας Β. Δ. ἄνεμος ἐβοήθησε τὰ μονόκρατα (φρεγάττας) καὶ τοὺς δρόμονας (κορδέττας) τῶν Τούρκων νὰ καταδιώξωσι τὰ δυστυχῆ ἐκεῖνα πλάσματα, νὰ περικυκλώσωσι τὴν νήσον, νὰ κανονοβολώσωσι καὶ πυ-

¹) Ο Κώττας (ἐκ τοῦ Κώστας πιθανῶς) ἢ Κώττας κατὰ Νικοδήμον ἀδικῶς ὑποπτεύθη ὡς προδότης, λέγει ὁ Τριπούρης (αὐτόθι σελ. 133). Ἰδέτω περὶ αὐτοῦ καὶ ἐν ἱστορ. Ψαρῶν τοῦ αἰοδίου Νικοδήμου τόμ. Α', σελ. 462 καὶ Ὀρλάνδ. Ναυτικά τόμ. Β', σελ. 43.

²) Σ. Μ. Τίς ἦν ὁ Καραβίλιος οὗτος, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ εὑρωμεν ἐν ταῖς ἀνωτέρω μνημονευομέναις ἱστορίαις.

³) Σ. Μ. Ὁ ἅγιος Νικόλαος ἦτο μοναστήριον, ὅπερ ὀχυρωθῆ τότε.

⁴) Σ. Μ. Ἐπιπομέν ἀνωτέρω σημ. 2, ὅτι ὁ Κώττας ἀδικῶς ἐσυκοφαντήθη ὡς προδότης.

ροβολώσωσι ἀσπλάγχνως ἀνθρώπους ἤδη ἀνικάνους εἰς ἀμυνν. Τότε ὁ πλοίαρχος Villeneuve-Bargemont, διοικῶν τὸν γαλλικὸν δρόμονα (κορδέτταν) ἴσιν παρενόθη ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ σώσῃ ὅσον πλείστους ἐδύνατο ἐκ τῶν δυστυχῶν Ψαριανῶν. Δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ καταστήσῃ εὐπρόσδεκτον τὴν μεσιτείαν αὐτοῦ διὰ τὴν συνθηκολόγησιν τοῦ φρουρίου τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὅπου ἐκατοντάδες τινὲς Ἑλλήνων ἀντίστασαν ἠρωϊκῶς εἰς τὰς λυσσώδεις ἐφόδους 6,000 Τούρκων. Τῆ 6 | 2 ὥρα μ. μ. τῆς 22/4 Ἰουλίου καθ' ἣν στιγμήν οἱ Ὀσμανίδαι ἐπίστευον τέλος ὅτι εἶνε κύριοι τῆς λείας αὐτῶν, τρομερὰ ἐκρηξίς ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς ἀξιωματικὺς τῆς Ἰσιδος ὅτι ἡ φρουρὰ τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐτάφη μετὰ 3,000 ἐχθρῶν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτοῖς φρουρίου¹.

Τοιοῦτω τῷ τῶν τετελέσθη ἡ πτώσις τῶν Ψαρῶν, ὃν δλόκληρος σχεδὸν ὁ στόλος ἐπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ Χοσρέβ-Μωχαμέτ, 26 δὲ μόνον πλοῖα κατώρθωσαν νὰ διασωθῶσιν εἰς Ἰδρακὸν καὶ Σπέττας. Διὰ τῆς ἐτοιμότητος τῆς προσβολῆς, διὰ τῆς καταλληλότητος τῶν διαταγῶν αὐτοῦ ἀπέδειξεν ὁ Καπετὰν πασσᾶς ὅτι ἐκέκτητο στρατιωτικά τινὰ προτερήματα, ὃν ἐπτεροῦντο οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ.

Οἱ ναυτικοὶ τῆς Ἰδρακῆ καὶ τῶν Ψαρῶν ἠσθάνθησαν ἀναζωπυρουμένην τὴν ἐαυτῶν προθυμίαν, ὅτε ἔμαθον τὴν τρομερὰν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν. Πεντήκοντα πάρωνες (βρίκια) ὀπισθενήσαντες καὶ ἐφοδιασθέντες ἐν 24 ὡραῖς ἀνήχθησαν εἰς τὸ πέλαγος ὑπὸ τὸν Μιαούλην, ὅστις προσλαμβάνων κατὰ τὸν πλοῦν αὐτοῦ ἄλλα πλοῖα ἐφάνη μετὰ 80 πλοίων τῆς 3/15 Ἰουλίου πρὸ τῶν Ψαρῶν². Μετὰ τὴν ἀλῶσιν τῆς νήσου ταύτης τὸ πλείστον τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου ἀπεσύρθη εἰς Μυτιλήνην, ἐκτὸς 30 πλοίων, τὰ ὁποῖα ἅμα ἰδόντα τοὺς Ἕλληνας ἀπέπλευσαν ἐν ἀταξίᾳ. Οἱ Ἕλληνες καταδιώξαντες αὐτὰ πολλὰς μὲν κανονιοφόρους, λέμβους συνέλαβον, ἄλλας δὲ ἐβύθισαν ἔλθόντες ὕστερον εἰς Ψαρὰ ἀπεβίβασαν 1200 ἄνδρας, ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν καὶ τὸ φρούριον τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ ἐσφαζαν τοὺς μένοντας ἐν τῇ

¹) Σ. Μ. Τὰ κατὰ τὴν γενναίαν ἀμυναν τῶν Ψαριανῶν καὶ τὴν τρομερὰν καταστροφὴν αὐτῶν βλέπων ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ψαρῶν τοῦ αἰοδίου Νικοδήμου τόμ. Α', σελ. 373—473. Σ. Τρικούπη. τόμ. Γ, σελ. 131 καὶ ἐξῆς. Ὀρλάνδου τόμ. Α', σελ. 41 καὶ ἐξῆς. Γερβίνου, τόμ. Β', σελ. 43 καὶ ἐξῆς. Μένδελ. τόμ. Α', σελ. 474 καὶ ἐξῆς.

²) Σ. Μ. Κατὰ τὸν Τρικούπη (τόμ. Γ', σελ. 136) τὰ πλοῖα ἦσαν μόνον 36.

νήτῳ Τούρκους. Ὁ Καπετὰν πασσᾶς ἐπανελθὼν ἐκ Μυτιλήνης ἐπειράθη νὰ σώσῃ τινὰς τῶν στρατιωτῶν τοῦ, συνίψας δὲ πρὸς τὸν ἑλληνικὸν στόλον μικρὰν μάχην ἀπώλεσε καὶ ἄλλας κανονιοφόρους¹.

Τούτων γενομένων ὁ Μιαούλης μαθὼν, ὅτι ἡ Αἰγυπτιακὴ ἐκστρατεία σκοποῦσα τὴν κατάκτησιν τῆς Κρήτης καὶ τοῦ Μωρέα ἐξέπλευσε ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀνήχθη ἀμέσως πρὸς ἀναζήτησιν καταλιπὼν πρὸ τῶν Ψαρῶν τὸν ἀντιναύαρχον Ὑδραῖον Σαχτούρη μετὰ τριάκοντα παρώνων (βρίκιων)².

Ὁ Χοσρέβ-Μωχαμέτ μαθὼν ταῦτα³ καὶ γαβρυῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἐπιτυχίᾳ ἠθέλησε νὰ ἐπιβίβῃ τὴν αὐτὴν τιμωρίαν εἰς τὴν Σάμου, ἣν ἐπέβιβε καὶ εἰς τοὺς δυστυχῆς κατοίκους τῶν Ψαρῶν. Ἐκπλευσας ἐκ τῆς Μυτιλήνης τῆς 28/9 Αὐγούστου ἐφάνη τῆ ἐπαύριον πρὸ τῆς Σάμου. Τῆς 30/11 ἐν ᾧ μοῖρα τοῦ στόλου τοῦ ἐκανονοβόλει ἀνωφελῶς φρούριον ἰσχυρὸν πρὸ Μ. τῆς νήσου, τὰ φορτηγὰ αὐτοῦ ἠκυροβόλον ἐν τῷ μεταξὺ τῆς Σάμου καὶ τῆς ἀπέναντι ξηρᾶς στενῷ⁴ διὰ νὰ ἐπιβιβάσῃ ὁ ἐν τῇ Νέᾳ Ἐφεσῶ (Scala Nova) στρατός. Ἀλλ' ὁ Σαχτούρης, ὅστις ἀγρύπνως ἐπετήρησε πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τρία πλοῖα πλήρη στρατιωτῶν καὶ ἠνάγκασε τὰ ἄλλα νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας⁵.

Τότε ὁ Ἕλληναύναρχος ἐξελέξατο πρὸς Β. τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Ἀγίας Μαρίας ἐξαίρετον ὄρμον, ὅθεν ἐδύνατο νὰ παρατηρῆ προσεκτικῶς τὰς κινήσεις τῶν Τούρκων καὶ ν' ἀναπετάσῃ τὰ ἱστία πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς ἀπεικαίου. Ὁ ἐπιτήδειος καὶ ἀτρόμητος Κανάρης παρεσκεύασεν ἐν ἀσφαλείᾳ τινὰ ἐκ τῶν πυρπολικῶν ἐκεῖνων, τῶν τόσων τρομερῶν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ. Ὁ Χοσρέβ-Μωχαμέτ ἀνησυχῶν ἐπὶ τῇ ἐπικινδύνῳ ταύτῃ γεινιαίσει ἦλθε νὰ προσβάλῃ τὸν Ἕλληνικὸν στόλον τῆς 30/12 καὶ

¹) Σ. Μ. Σ. Τρικούπη ἱστορ. τόμ. Γ', σελ. 133 καὶ ἐξῆς. Ὀρλάνδ. Ναυτικ. τόμ. Β', σελ. 62—67. Νικοδ. ὑπόμνημ. σελ. 41. Ἄντ. Α. Μιαούλη, συνοπτ. ἱστορ. τῶν ναυμαχιῶν σελ. 30. Γερβίνου, τόμ. 2, σελ. 48 καὶ ἐξῆς.

²) Σ. Μ. Ποὺ διαφόρως ἐκτίθενται ταῦτα ἐν ταῖς ἱστορίαις τῶν ἡμετέρων

³) Σ. Μ. Τὸν ἐκπλοῦν ὀτλ. τῶν Αἰγυπτιακῶν στόλων.

⁴) Σ. Μ. Τὸ στενὸν τουρκιστὶ λέγεται Τάρ-Μπογάς (Ἰδε Ὀρλ. Ναυτ. τόμ. Β', σελ. 94).

⁵) Σ. Μ. Τρικούπη ἱστορ. τόμ. Γ', σελ. 128. Γερβίνου, τόμ. Β', σελ. 49 καὶ ἐξῆς. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐνταῦθα παραλείπει πολλὰ. ἄτινα ἐκτίθενται ἀκριβῶς ὑπὸ τοῦ Ὀρλάνδ. (τόμ. Β', ἀπὸ σελ. 85—112).

τῆς 1/13 Αὐγούστου, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ Σαχτούρη, ὅστις ἐγνώριζε νὰ ἐπωφεληθῆται κατὰ τὰς δύο ταύτας ἡμέρας ἐκ τοῦ ἀνέμου πρὸς βλάβην τοῦ ἐχθροῦ του.

Τῆς 4/16 ὁ κανονοβολισμὸς ἤρξατο πάλιν ἅμα ἐπελοούσης τῆς ἡσυχίας. Ὁ Ἕλληναύναρχος καταλιπὼν ἐν τῷ Ἰρῶνι τὸ ἡμισυ τοῦ στόλου τοῦ ἀνήχθη μετὰ 16 παρώνων καὶ δύο πυρπολικῶν. Ἐπὶ πολλὰς ὡρας ἡ μικρὰ αὕτη μοῖρα ἀντέστη ἐναντίον ἀβλαβοῦς μὲν, ἀλλ' ἀκαταπύστου πυρὸς 22 τουρκικῶν πλοίων, ἐν αἷς ἦσαν πολλὰ μονόκρατα (φρεγάται).

Τῆ ἐπομένη ὁ Χοσρέβ δεικνύων ἐντιμὸν ἐπιμονὴν προσέβαλε καὶ πάλιν τὸν Σαχτούρη ἰστάμενον εἰς τὰ πανιά μετὰ τῆς μοῖρας αὐτοῦ· οἱ Ἕλληνες εὐρίσκοντο ἐν κρίσειμῳ στιγμή, διότι οἱ Τούρκοι ἐκεῖνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὄθουμένοι ὑπὸ λαμπρᾶς αὔρας εἶχον ὑπὲρ ἐαυτῶν τὸν ἄνεμον. Ὁ Σαχτούρης λοιπὸν ἠνώθη τάχιστα μετὰ τῶν ἄλλων ὀρμώντων πλοίων. Ἀμα τῆς μάχης ἀρξαμένης οἱ πυρπολῆται Ἕλληνες ἐφρόντισαν νὰ καταδιώξωσι μονόκρατον (φρεγάταν) 54 κανονίων, ἐφ' ᾗ ἐκύμανε τὸ παρελθὼν ἔτος ἡ σημαία τοῦ Καπετὰν πασσᾶ· ἀλλ' ὁ Χοσρέβ ἐπέβιβε πρὸ τινος χρόνου ἐπὶ πλοίου γραμμῆς καὶ ὤφειλε τὴν ζωὴν του εἰς τὸ λάθος τοῦτο τοῦ Κανάρη. Προσβλήθη κατ' ἀρχὰς τὸ τουρκικὸν μονόκρατον ὑπὸ τοῦ Γεβλί (Gezeli) κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ τὸν κίνδυνον¹. Μίαν ὡραν βραδύτερον ὁ Κανάρης ἔβριψε κατ' αὐτοῦ τὰς ἀρπάγας του μετὰ τοῦ ἀκριβοῦς ἐκεῖνου βλέμματος, ὅπερ σπανίως ἀπετύγγανε τοῦ σκοποῦ του. Τὸ δυστυχὲς πλοῖον ἀμέσως ἀναφλεῖν ἀνετινάχθη καὶ τὰ τεμάχια αὐτοῦ κατέστρεψαν πολλὰ ὀπλατηγὰ περίξ αὐτοῦ εὐρισκόμενα. Ἡ ἐκπυροκρότησις ἐγένετο τόσον πλησίον τῆς ξηρᾶς ὥστε ἐπήνεγκε τὸν θάνατον εἰς πολλοὺς τούρκους στρατιώτας σπεύσαντας πρὸς τὸν αἰγιαλόν².

Ὁ ἄνεμος εἶχε κοπάσει πολύ, οἱ δὲ στόλοι μετὰ δυσκολίας ἐκινουῦντο. Περὶ τὴν 9 τῆς πρωίας τὸ πυρπολικὸν τοῦ πλοίαρχου Βατικιώτη ἐκόλλησεν εἰς τυνίσιον πάρονα (βρίκιον) 20 τηλεβόλων, ὅπερ ἀμέσως κατεβρώθη ὑπὸ τοῦ πυρός³. Δύο ὡρας βραδύτερον δρόμων τυνίσιος προσβλήθεισος σχεδὸν συγχρόνως ὑπὸ δύο πυρπολικῶν κατεστράφη κατὰ τὸν αὐτὸν

¹) Διὰ τί ἀπέτυχες, διηγείται ὁ Σ. Τρικούπης ἐν τόμ. Γ', σελ. 141.

²) Σ. Μ. Σ. Τρικούπη, ἐν ὁ ἀνωτέρω. Ὀρλάνδ. ναυτικά, τόμ. Β', σελ. 85 καὶ ἐξῆς. Νικοδήμ. ὑπόμνημ. σ. 64.

³) Σ. Μ. Ὀρλάνδου, Ναυτ. τόμ. Β' σελίς 103. Τρικούπη τόμ. Γ', σελίς 142. Γερβίν. τόμ. Β', σελ. 30.

τρόπον. Τέλος δὲ πλοίαρχος Ῥομπότσης διεύθυνε τὸ πυρπολικὸν τοῦ ἐναντίου τουρκικοῦ μονακρότου, ὅπερ βοηθούμενον ὑπὸ πολλῶν ἐφορκίων κατόρθωσε ν' ἀπομακρυνθῆ, καίτοι κατεδιώκετο ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πλοίου ἤδη ἐντελῶς ὑπὸ φλογῶν καταδιβρωσκομένου.¹

Καίτοι κακῆν οἱ πλεῖστοι τῶν πλοιάρχων βοήθειαν παρείχον, ὁ Χοσρέβ' ἐδίε τὸ καλὸν παράδειγμα φροντίζων νὰ βοηθῆ τὰ τουρκικὰ πλοῖα τὰ μέγιστον κίνδυνον διεστρέχοντα· βλέπων ὅτι τὸ πλοῖόν του διέτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ περικυκλωθῆ, ἠναγκάσθη ν' ἀπομακρυνθῆ ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ νὰ ζητήτῃ καταφύγιον εἰς τὸν ὄρμον τοῦ Βουδρούμ.² Οἱ Ὀσμανίδαι ἀπώλεσαν ἐν τῷ ὁλοθρήνῳ τούτῳ ἀγῶνι 2000 ἄνδρας, ἐνῶ ἐκ τῶν ἐχθρῶν τῶν ὀλίγοι τινὲς ἐφονεύθησαν. Ὁ Σαχτούρης διὰ τῶν ἐπιτηδείων κινήσεων καὶ ὁ Κανάρης διὰ τῆς ἀκαταβλήτου ἀνδρίας του ἔσωσαν τὴν Σάμον. (Ἐπεταὶ συνέχεια)

ΙΟΥΛΙΟΥ ΣΙΜΩΝΟΣ

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

(Συνέχεια ἴδε ἀριθ. 41)

ΤΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΝ ΚΑΘΗΚΟΝ

Τῆ ἐπαύριον περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν ἐπορεύθη ἐν τὴν ἀγορᾶν, ἔνθα ὁ Ἰωάννης μακρόθεν παρατηρήσας με, «ἀνάδοχε» μοὶ λέγει, «ἰδὲ ἐκεῖ τὰ ὠραῖα ταῦτα παλληκαράκια, ἅτινα φέρουσι στολὴν ναύτου καὶ πεζοῦ στρατιώτου πῶς ὑπερήφανα περιπατοῦσι. Γνωρίζω ὅλους αὐτοὺς τοὺς νέους, οἵτινες ἄλλοτε ἦσαν ὑποδηματοποιοί, ῥάπται, γεωργοὶ ἐν τῇ κώμῃ μας, ἔπειτα ἠναγκάσθησαν νὰ γείνωσι στρατιῶται καὶ τώρα ἀφεθέντες, περιφέρονται ἀκόμη φοροῦντες τὴν στρατιωτικὴν στολήν. Ἄλλ' εἰπέ μοι, ἀνάδοχε, πότε λαμβάνεται τις ὡς στρατιώτης; — » Ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου ἔτους, μικρὸν μοι. — Καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον; — Ἐπὶ ἑν ἔτος ἢ ἐπὶ τρία ἔτη. — Ἄλλὰ τοῦτο εἶνε ὀλίγῳ πολύπλοκον, ἀνάδοχε μου. — Ἡ ἀλήθεια εἶνε, φίλε μου, ὅτι ὁ νόμος ἡμῶν ὁ στρατιωτικὸς μετεβλήθη πολλάκις. Ἄλλοτε εἶχομεν ἄλλον στρατολογικὸν νόμον, ἀλλὰ τελευταῖον ὁ νόμος οὗτος ἐβεβλήθη. Ἴσως δὲ καὶ

¹) Ἱστορία Τρικούπη ἐνθ' ἄνωτέρ. Ὁραυδ. ἐνθ' ἄνωτέρω.

²) Σ. Μ. Τῆς παλαιᾶς Ἀλικαρνασοῦ,

οὗτος τοῦ χρόνου προϊόντος τροποποιηθῆ. — Ἄλλοτε βουλευταὶ συμφωνοῦντες μετὰ τῆς Κυβερνήσεως ἔλεγον· Ἔχομεν ἀνάγκην τόσου ἀριθμοῦ στρατιωτῶν ἢ Κυβέρνησις διήρσι τὸν ἀριθμὸν τοῦτον κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἐκάστης κοινότητος. Ἐλεγε π. χ. ἡ κοινότης, ἢ ἡ ἐπαρχία Κορινθίας ἣτις ἔχει 6,000 κατοίκους ὀφείλει νὰ παράσχη κατ' ἔτος 20 ἄνδρας. Συνῆγον λοιπὸν ἅπαντας τοὺς νέους τοὺς ἄγοντας τὸ 30 ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν, 30 ἢ 50 τὸν ἀριθμὸν. Ὁ ἐπαρχος ἔθετε 50 ἀριθμούς ἐν κάλπῃ, οἱ δὲ νέοι προσκαλούμενοι κατὰ σειρὰν ἔσυρον ἐκεῖθεν ἕνα ἀριθμόν. Οἱ λαβόντες ἕνα ἐκ τῶν εἴκοσι πρώτων ἀριθμῶν, ἀπὸ τοῦ 1 μέχρι τοῦ 20 ἦσαν στρατιῶται, οἱ δὲ τεσσαράκοντα ἄλλοι ἀπηλλάσσοντο τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας.

Μοὶ φαίνεται, ἀνάδοχε μου, ὅτι ἦτο νόμος πολὺ σκληρὸς δι' ἐκείνους, οἵτινες ἐλάγχανον τοῦ κλήρου. Λοιπὸν, ἂν ὑπῆρχε πόλεμος, θὰ ἐμάχοντο, καὶ θὰ ἠδύναντο νὰ φονευθῶσιν ἢ πληγωθῶσιν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι θὰ ἔμενον ἡσύχως ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶν, ἀσχολούμενοι περὶ τὴν οἰκογένειάν τῶν καὶ περὶ τὰς ὑποθέσεις τῶν;

Μάλιστα, φίλε μου. — Ἀλλὰ νομίζω, ἀνάδοχε μου, ὅτι ἦτο πολὺ δυσάρεστον τοῦτο. Τὸ πᾶν ἐξηρτάτο ἐκ τοῦ κλήρου ἢ ἠδύναντο καὶ ἡ Κυβέρνησις νὰ ἐξασκήσῃ τὰ προνόμιά τῆς; Κατὰ τὸν αὐτὸν λοιπὸν τρόπον μετεχειρίζοντο καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς πλουσίους; — Βεβαίως. Μόνον δὲ ὅτε πλούσιός τις ἐκληροῦτο, ἐζήτει οὗτός τις ἐκ τῶν πτωχῶν, ὅστις εἶχε τύχει εὐνοϊκοῦ ἀριθμοῦ, καὶ τῷ προέτεινε νὰ ὑπηρετήσῃ ἀντ' αὐτοῦ λαμβάνων ποσὸν τι χρημάτων. — Καὶ εὔρισκε τοιοῦτον; — Εὔρισκε πάντοτε.

Ἵπῃρχε καλὸς τις υἱός, ὅστις ὠφελοῦμενος τὸ μέσον τοῦτο παρείχεν ἄρτον εἰς τὴν γαίαν μητέρα του, ἢ ὀκνηρός τις, ἀνίκανος νὰ μάθῃ τέχνην τινὰ, ὅστις ἐσκέπτετο ὅτι ὡς στρατιώτης θὰ ἐτρέφετο χωρὶς νὰ ἐργάζεται, ἢ ἀνδρείός τις ὅστις μὴ φοβούμενος τοὺς κινδύνους τοῦ πολέμου, ἠγάπα τὸ ἔργον τοῦ στρατιώτου καὶ ἐζήτει ἐν τούτῳ τὴν προαγωγὴν του. — Καλά, ἀνάδοχε μου, ἐννοῶ ἀκριβῶς ἐκείνους οἵτινες ἐπωλοῦντο, ἀλλὰ τοὺς ἀγοράζοντας δὲν καταλαμβάνω. — Διὰ τί τοῦτο; ὁ πκτήρ σου δὲν ἀγοράζει τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Δανιὴλ, ὅστις εἶνε ὑπάλληλός σου, καὶ τὰς τοῦ Πέτρου, ὅστις εἶνε ὑπὲρ τῆς σου; — Ἀγοράζει τὰς ὑπηρεσίας του, ἀνάδοχε μου, ἀλλὰ δὲν ἀγοράζει τὴν ζωὴν τῶν. Ἄν ὁ πατήρ μου περιποιοῦτο μόνος τοῦ ἵππου του, δὲν θὰ εἶχε πλέον καιρὸν νὰ φρον-

τίζη καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν σπουδαιότερων ὑποθέσεων του. Δίδει χρήματα εἰς τὸν Πέτρον διὰ τὸ ἔργον τοῦτο, ἀλλ' ἂν τῷ εἶδε χρήματα διὰ νὰ ὑποστῆ κινδύνους ἀντ' αὐτοῦ, θὰ ἦτο ἀνανδρία. Εἶμαι πολὺ βέβαιος ὅτι ὁ πατήρ μου δὲν θὰ ἔκαμνε τοῦτο, καὶ ἡ μήτηρ μου δὲν θὰ ἠνείχετο νὰ γείνη τοῦτο. Αὕτη πάντοτε τῷ λέγει: Μὴ ἐκτίθου· ἀλλὰ δὲν ἤθελε τῷ ἐπιτρέψει νὰ ἐκτεθῆ καὶ ἄλλος ἀντ' αὐτοῦ.

Ὁ μικρὸς ἠρθηρίασεν ὀμιλῶν τοιοῦτοτρόπως, «Καὶ ἂν ἐκείνος, ὅστις ἠγόρασεν, ἐπορεύετο εἰς τὸν πόλεμον, ἀνάδοχε μου, καὶ ἐπανήρχετο μὲ ἕνα βραχίονα ἢ μὲ μίαν κνήμην, τί θὰ ἔκαμνε ὁ ἄλλος, ὅστις ἐφοβήθη καὶ ἐπώλησε τὴν θέσιν του; — Οὐδέν, ἐπλήρωσε τὴν συμφωνηθεῖσαν τιμὴν καὶ ἀπηλλάγη. — Καὶ ἂν ὁ ἀγοραστὴς ἐφονεύθη διὰ σφαίρας; — Τὸ αὐτό. — Καὶ, εἶπεν ἀκόμη ὁ Ἰωάννης μετὰ δακρύων εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἂν μετὰ τοῦτο ὁ μείνας ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ συνήτα τὸν πατέρα ἢ τὴν ἀδελφὴν τοῦ θανόντος, ἢ τὸν γέροντα πατέρα του; — Τέκνον μου, τῷ λέγω, εἶσαι πολὺ αὐστηρὸς διὰ τοὺς ὠφελομένους τὸν περὶ ἀπαλλαγῆς νόμον. Οἱ πλεῖστοι ἐσκέπτοντο νὰ ἀπαλλαγῶσι τῆς ὑπηρεσίας τῆς φρουρᾶς. Ὅτε δὲ ἐξερογγνύετο ὁ πόλεμος, ἔβλεπέ τις πάντας τοὺς ἀντικαταστήσαντας ἐν τῇ νεότητί τῶν ἄλλους, νὰ τρέχουσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ νόμος δὲν ἦτο τόσον κακός, ὅσον ἦτο μισητός. Καὶ ἡ κλήρωσις θὰ φανῆ βάρβαρος, ὅταν ἐκλείψωσιν οἱ ἄλλοτε συνειθίσαντες εἰς ταύτην. — Ἦτο ἀπάνθρωπος νόμος, εἶπεν ὁ Ἰωάννης, καὶ καλῶς ἔπραξαν νὰ τὸν καταργήσωσιν. Ἄφου ὑπάρχει ἀνάγκη στρατιωτῶν, διατί ὅλοι νὰ μὴ ὑπηρετῶσιν; Τὸ φορτίον θὰ ἦτο τότε εἰς ἕκαστον ὀλιγώτερον ἐπαχθές, καὶ θὰ ἦτο σύμφωνον τοῦτο πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν δικαιοσύνην.

— Θαυμάσια! τῷ λέγω. Ἀκριβῶς οὕτως ἐγίνετο. Σήμερον ὅλοι εἶνε στρατιῶται, καὶ οὐδεὶς δύναται πλέον νὰ ἀντικαταστήσῃ ἐν τῇ θέσει τοῦ ἄλλου. Ἡ πατρὶς ἔχει μέγα ἐνδιαφέρον εἰς τοῦτο, φίλε μου, διότι, ὡς ἐννοεῖς, δὲν γίνεταί τις καλὸς στρατιώτης ἀπὸ τῆς ἐσπέρας μέχρι τῆς πρωίας, εἶνε καὶ τοῦτο ἐπάγγελμα, ὡς πᾶν ἄλλο, ἔχον ἀνάγκην διδασχῆς. Ὁ ἀντικατασταθεὶς ὑποχρεούμενος ἐν καιρῷ πολέμου νὰ πολεμήσῃ, ἠγνῶει νὰ πληρώσῃ τὸ ὅπλον του, ἐνῶ τώρα, ὅτε ὅλοι ὑπηρετοῦσι τὸν ἀναγκαῖον χρόνον εἰς σύνταγμα τι, δύναται νὰ καταστῶσι καλοὶ στρατιῶται καὶ νὰ ἦε ἔτοιμοι ἐν ὥρᾳ πολέμου, ἂν δυστυχῶς ἐκτραχῆ τοιοῦτος. — Ἄριστα, ἄριστα, εἶπεν ὁ Ἰωάννης, κροτῶν τὰς χεῖρας, ἰδοὺ ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ ἡ δικαιοσύνη! Ἴδου ἀληθὴς νόμος!

Διατί λοιπὸν, ἀνάδοχε μου, λέγετε ὅτι εἶνε κακός καὶ ὅτι σκέψις γίνεται περὶ τροποποιήσεως;

— Θὰ τὸ ἴδης μετ' ὀλίγον. Ἄλλ' ἂς προσπαθῶμεν νὰ ἐξετάσωμεν τοῦτο ἐν τάξει. Ὁ νόμος θεμελιούται ἐπὶ τριῶν ἀρχῶν, αἵτινες συγκεφαλαιούμεναι εἶνε: Πᾶς Ἕλλην εἶνε στρατιώτης, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀντικατασταθῆ, ἢ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία διαρκεῖ δέκα ἐννέα ἔτη.

Δέκα ἐννέα ἔτη, ἀνάδοχε; θὰ γελάωτε.

— Λοιπὸν εἰπέ μοι, ποίας ἀντιροήσεις ἔχετε κατὰ τῆς ὑπηρεσίας τῶν δέκα ἐννέα ἐτῶν;

— Πρῶτον τοῦτο θὰ ἔκαμνε παρὰ πολλοὺς στρατιώτας, τὸ δὲ ἔθνος ἴδεν θὰ ἐδύνατο οὔτε νὰ τοὺς θρέψῃ, οὔτε νὰ τοὺς πληρώσῃ, οὔτε νὰ τοὺς μεταχειρισθῆ. Δεύτερον, οὐδεὶς πλέον θὰ ἔμενε διὰ τὴν ἐργασίαν καὶ τὰς ἄλλας ὑποθέσεις. Πιστεύετε, ἀνάδοχε μου, ὅτι δὲν γνωρίζω τὴν ἡλικίαν ἐκείνων, οἵτινες ἀπελύθησαν πρὸ ὀλίγου; Κατὰ τὸν ὑπολογισμόν σας θὰ ἦνε τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν. Καὶ ὅμως δὲν πιστεύω νὰ ἦνε μεγαλύτεροι τῶν εἴκοσι δύο καὶ ἄλλοι τῶν 26 ἐτῶν.

Ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία διαρκεῖ δέκα ἐννέα ἔτη, ὡς σοὶ εἶπον· ἀλλὰ διαιρεῖται εἰς τέσσαρας περιόδους. Κατὰ πρῶτον ἐπὶ τρία ἔτη μένει τις ἐν τῷ ἐνεργῷ στρατῷ. Ἐντεῦθεν μεταβαίνει εἰς τὴν ἐφεδρείαν τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ ἐπὶ ἑξ ἔτη. Μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν ἑξ τούτων ἐτῶν γίγνεται μέλος ἐπὶ δέκα ἔτη τῆς ἐθνοφρουρᾶς. Ὡστε τὸ ὅλον εἶνε δέκα ἐννέα ἔτη. Μόνον ἢ ἐν τῷ ἐνεργῷ στρατῷ ὑπηρεσία εἶνε πραγματικὴ. Ἐν καιρῷ εἰρήνης οἱ ἄνδρες τῆς ἐφεδρείας τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ δύνανται νὰ κληθῶσιν εἰς ἀσκήσεις κατὰ τρεῖς περιόδους, ἐκάστη τῶν ὁποίων διαρκεῖ ἕνα μῆνα κατ' ἀνώτατον ὄρον, οἱ δὲ ἄνδρες τῆς ἐθνοφρουρᾶς καλοῦνται κατὰ πᾶν δεύτερον ἔτος πρὸς ἐκτέλεσιν ἀσκήσεων, τῶν ὁποίων ἢ διὰρκία δὲν δύναται νὰ ὑπερβῆ τὰς ὀκτὼ ἡμέρας κατ' ἀνώτατον ὄρον. Χρόνος ὑπηρεσίας ἐπίσης ἡλαττωμένος δὲν δύναται νὰ θεωρῆται ὡς πολὺ ἐπαχθὲς φορτίον.

Αἱ βραχεῖαι αὗται καὶ σπάνιαι συναθροίσεις ἔχουσι τὸ προτέρημα εἰς τὸ νὰ μανθάνωσιν οἱ ἄνδρες τοὺς ἀρχηγούς των καὶ νὰ μὴ λησμονῶσιν ὅ,τι ἔμαθον δι' ὅσα ὑπρέτουν ἐν τῷ ἐνεργῷ στρατῷ. Ἐν γένει δύναται τις νὰ εἶπῃ ὅτι καθ' ἡν στιγμήν ἀπὸ τὸν ἐνεργὸν στρατὸν μεταβαίνει τις εἰς τὴν ἐφεδρείαν, δηλαδὲ κατὰ τὸ εἰκοστὸν τέταρτον ἔτος, ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ θεωρεῖται ὡς ἀπηλλαγμένος τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Οὐδεμίαν ἄλλως ὑπάρχει

ἐξαιρέσεις εἰμὴ ἐν καιρῷ πολέμου. Ἄν ὁ πόλεμος ἐπέρχεται οἱ ἐφεδρικοὶ θὰ ἠδύνατο νὰ καταταχθῶσι πάλιν ἐν τῷ ἐνεργῷ στρατῷ. Οἱ δὲ ἐθνοφρουροὶ ἤθελον καταταχθῆναι καὶ χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ὑπηρεσίαν. Ἄλλα καὶ διὰ τοὺς τελευταίους τούτους ἡ ὑποχρέωσις δὲν εἶναι ἀμετάτρεπτος, διότι οὐδείς ἀκακίως τὴν ἡλικίαν ἀπὸ εἴκοσι πέντε μέχρι τεσσαράκοντα ἐτῶν θὰ ὑπάρξῃ, ὅστις νὰ μὴ λάβῃ τὸ ὄπλον καθ' ἑν ἡμέραν ἢ πατρίς του τρέχει τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Ἔχω λοιπὸν δίκαιον νὰ λέγω ὅτι ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία διαρκεῖ δέκα ἐννέα ἔτη ὅπως ἔχω δίκαιον νὰ λέγω ἐπίσης ὅτι ἡ τακτικὴ ὑπηρεσία καὶ πραγματικὴ διαρκεῖ μόνον τρία ἔτη.

(Ἔπεται συνέχεια.)

A. T A I N E

ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟΥ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΕΝ ΙΤΑΛΙΑ.

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν.)

Ἄλλ' ὅπερ μεγίστην ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς Ἰταλίας τῆς ΙΒ'. ἑκατονταετηρίδος καὶ τῆς Εὐρώπης τοῦ μεσαίωνα εἶναι ὅτι οἱ Ἴταλοί ἦσαν τότε λίαν πεπαιδευμένοι. Ἀνωτέρω ἐξετέθησαν αἱ ἐπανειλημμένα ἀποδείξεις τῆς τελείας ταύτης παιδείας. Κατὰ παράδοξον ἀντίθεσιν ἐν τῇ ἡ συμπεριφορὰ κατέστη εὐγενής, ἢ δὲ αἰσθησις λεπτή, οἱ χαρακτῆρες καὶ αἱ καρδίαὶ κατέστησαν ἄγρια. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἰσὶ πεπαιδευμένοι, ἐπιστήμονες, εὐφραδεῖς, εὐγενεῖς, ἀλλὰ καὶ φίλοι τῶν ὄπλων, δολοφόνοι, κακούργοι καὶ φονεῖς. Διαπράττουσιν ἔργα ἀγρίων, καὶ σκέπτονται ὡς ἄνθρωποι πεπολιτισμένοι· εἰσὶ λύκοι νοήμονες. Ὑποθέσατε νῦν, ὅτι ὁ λύκος σκέπτεται περὶ τοῦ εἶδους αὐτοῦ· εἶναι πιθανὸν ὅτι θὰ συντάξῃ τὸν κώδικα τοῦ φόνου. Τοῦτο συνέβη ἐν Ἰταλίᾳ· οἱ φιλόσοφοι ἀνύψωσαν εἰς θεωρίαν τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν γενόμενα, καὶ τέλος ἐπίστευσαν ἢ εἶπον ὅτι, ἴνα τις ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑπάρξῃ ἢ προοδεύσῃ, πρέπει νὰ ἐργάζηται ὡς κακούργος. Ὁ βελυτέρως τῶν θεωρητικῶν τούτων ὁ Μακκιαβέλης, μέγας ἀνὴρ, ἐνάρετος μάλιστα, φιλόπατρις, νοῦς ἕξοχος, συνέγραψε τὸν *Ἡγεμόνα*, ἵνα δικαιολογήσῃ ἢ τοὐλάχιστον κυρώσῃ τὴν προδοσίαν καὶ τὸν φόνον. Ἡ μᾶλλον δὲν κυροῖ οὔτε δικαιολογεῖ ἀντιπαρῆλθε τὴν ἀγανάκτησιν καὶ κατὰ μέρος ἀφίσι τὴν συνείδησιν· ἀναλύει, ἐξηγεῖ,

ὡς σοφός, ὡς γινώσκων τοὺς ἄνθρώπους· παρέχει ἀποδείξεις καὶ σχολιάζει αὐτάς· πέμπει τοὺς ἀρχοὺς τῆς Φλωρεντίας διδασκτικὰ καὶ θετικὰ ἀπομνημονεύματα, γεγραμμένα δι' ἡρέμου καλάρμου, ὡς ἡ ἀφήγησις εὐτυχοῦς ἐγχειρίσεως χειρουργικῆς ἐπιγράφων τὰ ἐξῆς.

Περιγραφή τοῦ τρόπου, ᾧ ἐχρήσατο ὁ δοῦξ τοῦ Belerttrou, ἵνα φορέσῃ τὸν Vitellozo Vitelli τὸν Oliveretto τοῦ Fermo, τὸν ἀρχοῦτα Pagolo καὶ τὸν δοῦκα Gravina Orsini.

«Ἐκλαμπρότατοι ἀρχόντες, ἐπειδὴ αἱ ἡμέτεραι ἐξοχώτητες δὲν ἔλαβον ἀπάσας τὰς ἐπιστολάς μου, ἐν αἷς περιείχετο μέγα μέρος τῆς ὑποθέσεως Sinigaglia, ἐνόμισα πρὸς νὰ γράψω ταύτην λεπτομερῶς, φρονῶ δὲ ὅτι θέλει εὐχαριστήσῃ ὑμᾶς σπανία οὐσα καὶ ἀξιολησθέντα».

Ὁ δοῦξ ἠττηθείς ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω, εὐρέθη ἀνίσχυρος κατ'αὐτῶν. Συνωμολόγησεν εἰρήνην, ὑπεσχέθη πολλά, παρεχώρησεν ὀλίγα, ἐδαψίλευεν ἀφειδῶς τοὺς λόγους, καὶ τέλος προέτεινεν αὐτοῖς κοινὴν συνδιάσκεψιν. Ἐἶχον φόβους καὶ ἐδίστασαν ἐπὶ πολὺ. Ἄλλ' αἱ φιλικαὶ αὐτοῦ ἐκδηλώσεις ἦσαν τόσον ὑποχρεωτικαί, τόσον δεξιῶς ἠρέθιζε τὰς ἐλπίδας καὶ τὰς ἐρέξεις αὐτῶν, τόσον πρᾶος καὶ χρηστός ἐδεικνύετο, ὥστε ἦλθον ἀληθῶς μετὰ στρατευμάτων καὶ ἀφῆθησαν νὰ ὀδηγηθῶσιν ὑπὸ τὸ πρόσχημα μεγαλοπρεποῦς φιλοξενίας εἰς μέγαρον, ὅπερ κατῴκει ὁ δοῦξ ἐν Sinigaglia.

Ἐἰσέρχονται ἔφιπποι, ὁ δὲ δοῦξ προσαγορεύει αὐτοὺς φιλοφρόνως· ἀλλ' ἀφιππεύσαντες εἰς τὴν κοιτικίαν τοῦ δουκὸς καὶ εἰσελθόντες μετ' αὐτοῦ εἰς θάλαμον ἀπόκρυφον, ἀιχμαλωτίζονται πάντες.

Ἐπαρῶν ὁ δοῦξ ἵππεύσας, διέταξε νὰ λαφυραγωγῆσιν τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Oliveretto καὶ Orsini. Ἄλλ' οἱ στρατιῶται τοῦ δουκὸς μὴ εὐχарιστηθέντες εἰς μόνην τὴν λαφυραγωγίαν τῶν ἀνθρώπων τοῦ Oliveretto, ἤρξαντο λεηλατοῦντες τὴν Sinigaglia. καὶ ἂν ὁ δοῦξ δὲν κατέστειλε τὴν ἀνάγκην αὐτῶν, πολλοὺς ἐξ αὐτῶν φονεύων, ἤθελον λεηλατήσει αὐτὴν ὀλόκληρον».

Οἱ μικροὶ ἐλήστευον ὡς οἱ μεγάλοι· ἦτο καθολικὸν τὸ κράτος τῆς βίβας.

Ἐτῆς νυκτὸς ἐπελθούσης καὶ τοῦ θορύβου καταπαύσαντος ἐφάνη κατάλληλον τῷ δουκὶ νὰ φωνεύσῃ τὸν Vitellozo καὶ τὸν Oliveretto, καὶ μετενεγκῶν αὐτοὺς εἰς τινὰ τόπον, ἔπνιξεν αὐτούς. «Ὁ Vitellozo πρεκάλει νὰ ἰκετεύσῃ τὸν Πάπαν νὰ παράσχῃ αὐτῷ τῆν πλήρη ἄφεσιν τῶν

ἀμαρτιῶν. Ὁ Oliveretto ἔκλειεν, ἀποδίδων τῷ Vitellozo ἅπαντα τὰ κατὰ τοῦ δουκὸς ἀδικήματα. Ὁ Pagolo καὶ ὁ δοῦξ Gravina ἀφῆθησαν ἔζωντες, μέχρις οὔ ὁ δοῦξ ἔμαθεν, ὅτι ὁ πάπας συνέλαβε τὸν καρδινάλιον Orsino, τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Φλωρεντίας καὶ τὸν Jacopo Santa Croce. Τοῦτου γνωστοῦ γεγονότου τῇ 18 Ἰανουαρίου ἔπνιξαν αὐτοὺς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον.»

Τὰ ἀνωτέρω εἰσὶν ἀπλῆ διήγησις· ἀλλ' ἀλλαχοῦ ὁ Μακκιαβέλης, μὴ ἀρκούμενος εἰς μόνην τὴν ἐκθεσιν τῶν γεγονότων, συνάγει συμπεράσματα. Ἐγράψε βιβλίον ἀληθῆς ἅμα καὶ φαντασιώδες, κατὰ μίμησιν τοῦ Κύρου τοῦ Ξενοφώντος, τὸν Βίον τοῦ Castruccio Castracani, ὃν παρίστησι τοῖς Ἰταλοῖς πρωτότυπον τοῦ τελείου ἡγεμόνος. Οὗτος ὁ Castruccio Castracani, παιδίον ἔκθετον, πρὸ διακοσίων ἐτῶν, ἐγένετο κυρίαρχος τῆς Luques καὶ τῆς Πίζης, καὶ ἀρκούντως ἰσχυρός, ὥστε νὰ ἀπειλῇ τὴν Φλωρεντίαν. «Ἐξετέλεσε πολλὰς πράξεις ἐναρέτους καὶ εὐρόησας, δύνανται νὰ ὡσι μεγάλα παραδείγματα» καὶ κατέλιπεν ἀγαθὴν μνήμην, διότι οἱ φίλοι αὐτοῦ ἐπόθησαν αὐτόν, ὅσον ἄλλοτε οὐδένα ἄλλον ἡγεμόνα. Ἴδου μία τῶν ἀγαθῶν πράξεων τοῦ προσφιλοῦς καὶ ἀειμνήστου τούτου ἥρωος.

Τῆς οἰκογενείας Poggio ἐπαναστατήσας κατ' αὐτοῦ ἐν Luques, ὁ Stefano Poggio ἀνὴρ πρεσβύτης καὶ εἰρηνικός συνέλαβε τοὺς στασιαστάς καὶ ὑπεσχέθη τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ. Καταθέτουσιν οὗτοι τὰ ὄπλα ἀφρόνως, ὡς εἶχον λάθει αὐτὰ. ὁ Castruccio ἐπανερχεται· ὁ Στέφανος, φρονῶν ὅτι ὁ Castruccio ὤφειλεν αὐτῷ ὑποχρέωσιν τινὰ, παρεκάλεσεν αὐτόν, οὐχὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, κρίνας τοῦτο περιττόν, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν συγγενῶν, λέγων ὅτι ἔπρεπε νὰ συγχωρήσῃ αὐτοὺς διὰ τε τὴν νεαράν αὐτῶν ἡλικίαν καὶ τὴν ἀρχαίαν φιλίαν καὶ τὰς ὑποχρέωσεις, ἃς αὐτὸς ὁ Castruccio εἶχεν εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτῶν. Εἰς ταῦτα ὁ Castruccio ἀπεκρίθη εὐμενῶς, καὶ πᾶσαν παρέσχεν ἐλπίδα, δεικνύων ὅτι μᾶλλον ἐχάρη διὰ τὴν καταστολὴν τῆς στάσεως ἢ ἡγανάκτησε διὰ τὴν ἐξεγερσιν αὐτῆς. Ἐνεθάρρυνε τὸν Στέφανον νὰ προσαγάγῃ αὐτοὺς πάντας λέγων, ὅτι ἐδόξαζε τῷ Θεῷ διότι παρεῖχετο ἡ εὐκαιρία νὰ δείξῃ τὴν ἐπιεικειαν καὶ τὴν γενναιοφροσύνην αὐτοῦ. Προσῆλθον ἅπαντες, πεποιθότες τοὺς λόγους τοῦ Στεφάνου καὶ τοῦ Castruccio, ἅπαντες δὲ τοῦ Στεφάνου συμπεριλαμβανόμενοι ἡχμαλωτίστησαν καὶ ἐθανατώθησαν.»

Ὁ ἕτερος τοῦ Μακκιαβέλη ἥρωος εἶναι Καῖσαρ ὁ Βορ-

γίας, ὁ μέγιστος δολοφόνος καὶ προδότης τοῦ αἰῶνος, ἄνθρωπος κάκιτος, θεωρῶν πάντοτε τὴν εἰρήνην, ὡς οἱ Hurous καὶ οἱ Jroquois θεώρουν τὸν πόλεμον τουτέστιν ὡς κατάστασιν, ἐν ᾗ ἡ ὑπόκρισις, ἢ προσποίησης, ἢ ἀπιστία, ἢ ἐνέδρα, εἰσι δίκαιωμα, καθήκον καὶ κατόρθωμα. Μετήρητο αὐτὰ κατὰ πάντων, κατὰ τῆς οἰκογενείας, κατὰ τῶν πιστῶν αὐτοῦ συμπρακτόρων. Θέλων ποτὲ νὰ κατασιγάσῃ τὴν περὶ ὠμότητος αὐτοῦ φήμην, συνέλαβε τὸν διοικητὴν αὐτοῦ ἐν Ῥωμανίᾳ, Remiro d' Orco, μεγάλου παραστάτη αὐτοῦ ὑπηρεσίας καὶ εἰρηνεύσαντα τὸν τόπον. Τὴν δ' ἐπιούσαν οἱ πολῖται εἶδον μετὰ χαρᾶς καὶ φόβου τὸν Remiro d' Orco ἐν τῇ πλατεῖᾳ διαμεμελισμένον εἰς δύο διὰ μαγαίρας, ἧτις παρέκειτο αἰμόφυρτος. Ὁ δοῦξ διέδωκεν ὅτι ἐτιμώρησεν αὐτόν διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ αὐστηρότητα καὶ ἐκτήσατο φήμην ἀγαθὴν προστάτου τοῦ λαοῦ καὶ ἀνδρὸς δίκαιου. Οὕτως ὁ Μακκιαβέλης συμπεραίνει ὡς ἐξῆς.

A. A.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΟΞΑΣΙΑΣ
ΤΟΥ ΠΕΠΡΩΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ
ἢ
ΠΕΡΙ ΜΟΙΡΟΚΡΑΤΙΑΣ

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν καὶ τέλος.)

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα ἢ ἐν Τουρκίᾳ ἐπικρατοῦσα σήμερον μετὰ τῶν Οὐλεμάδων γνώμη εἶναι ὅτι τὸ δόγμα τοῦ πεπρωμένου ἀναφέρεται εἰς τὴν πνευματικὴν κατάστασιν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζῶν καὶ οὐδὴ ἄποβλέπει τὰς ἄλλας σχέσεις τῆς ἀνθρωπίνου ζωῆς. Καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει ἐναὐτῇ καθαρὰ ἀντιφασίς ὁ Χουσεῖν Βαζὲ ἀπεπειράθη νὰ τὴν ἀφαιρέσῃ διὰ τῶν αὐτῶν συλλογισμῶν καὶ ἐπιχειρημάτων, ἅπερ οἱ ζηλωταὶ τῆς χάριτος ἀντέταξαν πρὸς τοὺς ὄνειδίζοντας αὐτοὺς ὅτι καταστρέφουσι τὸ αὐτεξοῦσιον. «Τὸ αὐτεξοῦσιόν μας, λέγει, ὁμοιάζει μετὸν χαλινόν, τὸν ὁποῖον ὁ ἵππευς κρατεῖ εἰς χεῖρας, καὶ ὁ ὁποῖος χρησιμεύει ἵνα διευθύνῃ τὸν ἵππον του πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ ὡς βούλεται. ἀλλ' ἅμα τοῦ φύγει ὁ χαλινὸς ὁ ἵππος του τὸν παρασύρει. Οὕτως ἀφοῦ κακῶς μεταχειρισθῶμεν τὸ αὐτεξοῦσιον, δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ πράξωμεν καλὰ ἔργα ὡς ἠθέλαμεν πράξαι ἐὰν εἶχομεν τοῦτο.» Ἐν τούτοις παρὰ τοὺς συνετοὺς ὀρισμοὺς τοῦ Τσαμίου καὶ τὰς σφαιρῆς διαδηλώσεις τοῦ Μουφτῆ ἐρεῖδομένης ἐπὶ τῆς

αυθεντίας τῶν ἀρχαίων Ἰμάμιδων, ὅτι οἷοςδὴποτε ἀρνηθῆ τὸ αὐτεξούσιον βλασφημεῖ κατὰ τῆς θρησκείας καὶ εἶναι ἄξιος θανάτου, τὸ δόγμα τοῦ πεπρωμένου δὲν ἔπαυσε νὰ ἔχη μεγίστην πρακτικὴν ἐπιρροὴν παρὰ τοῖς ὀθωμανοῖς. Ἡ καθιερωμένη αὕτη μοιροκρατία ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Τακδὴρ ἢ Κιζιμέτ δηλοῦται διὰ τῆς δημώδους ταύτης παροιμίας «*ἀκαδζὰκ κὰν δαμαρδὰ δουρμάς*, τὸ πεπρωμένον νὰ ρεύσῃ αἷμα, δὲν μένει εἰς τὴν ἀρτηρίαν» οἱ Τοῦρκοι ἔχουσι μυρίας ὅσας φράσεις παροιμιώδεις εἰς τὸ νὰ ἐκφράσωσι τὴν ἰδέαν ταύτην: «Ὁ ἄνθρωπος» καὶ «ἦθελεν εἶσθαι εὐθύς ὡς κάλαμος καὶ λαμπρὸς ὡς λαμπὰς δὲν δύναται νὰ σώσῃ τὴν κεφαλὴν του» ἐκ τῆς ῥομφαίας τοῦ δυστυχήματος. — «Ὅταν τὸ πεπρωμένον φθάσῃ, ὁ ὀφθαλμὸς τῆς γνώσεως καὶ σοφίας τυφλοῦται.» — «Ὅταν τὸ βέλος τῆς θείας δίκης ῥιφθῆ ἐκ τοῦ τόξου τοῦ πεπρωμένου, δὲν δύναται πλέον ν' ἀποκρουσθῆ ὑπὸ τῆς ἀσπίδος τῆς ἀμύνης.»

Ἡ ἔνστικτος καὶ ἔμφυτος, οὕτως εἰπεῖν, αὕτη δοξασία τοῦ πεπρωμένου χορηγεῖ εἰς τοὺς Μουσουλμάνους, καθ' ἕλας τὰς συνήθεις περιστάσεις τῆς ζωῆς ἰδιαιτερόν τι πλεονέκτημα. Οὐδὲν περιστατικὸν θορυβεῖ αὐτούς, οὐδεμίαν συμφορὰ ἀπροσδόκητος ἀποσπᾷ στεναγμὸν τινα ἢ λύπην ψυχικὴν. Ὁ ὀθωμανὸς δοκιμάζει μεγίστην ἀπώλειαν, πυρκαϊὰ πυρπολεῖ τὴν οἰκίαν του, ἄπιστος θησαυροφύλαξ τοῦ ἀφερεῖ μέρος τῆς περιουσίας του καὶ ὅμως αὐτὸς λέγει ἡσύχως καὶ ἀπαθῶς «ἦτο γεγραμμένον» καὶ διὰ τοῦ λόγου τούτου μεταβαίνει ἀγογγύστως ἀπὸ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ ὀλιβιότητα εἰς τὴν ταλαιπωρίαν καὶ τὴν στέρτησιν. Ἄν καὶ εἶναι εἰς τὴν κλίνην τοῦ θανάτου, οὐδὲν ἀλλοιώνει τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς του, ἀπονίπτεται, ἀπαγγέλλει τὴν προσευχὴν του (Ναμαζ) ἔχει πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν Προφήτην, λέγει μετὰ γαλήνης πρὸς τὸν υἱὸν του «στρέψατέ με τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν Μέκκην» καὶ ἀποθνήσκει. Ἐπάρχει ἐν αὐτῷ ὅλη ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς τοῦ Στωϊκοῦ, πλὴν τῆς ἀναισθησίας. Ὑψοῦται ὑπεράνω τῶν γηίνων παθῶν, χωρὶς νὰ παύσῃ νὰ ἐνθυμῆται ὅτι εἶναι ἄνθρωπος.

Ἐν τούτοις ἐπειδὴ ἡ ἀπόλυτος αὕτη ὑποταγὴ εἰς τὰς θείας ἀποφάσεις δὲν ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών του, αἱ συνέπειαι μιᾶς τοιαύτης διδασκαλίας δὲν εἶναι τόσον ἐπικίνδυνος εἰς τὴν τάξιν τῶν ἠθῶν, ὅσον εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ εἰς τοὺς Κυβερνῶντας, ἐν οἷς αὕτη ἐγέννησε δοξασίας, αἵτινες ἐμποδίζουσιν ἢ ἀναβάλλουσιν τὴν πραγματοποίησιν μυρίων βελτιώσεων. Ὅποίαν ἐπιμονὴν

ἐξήσκησεν ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ὅτε ἐπρόκειτο νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸ Κράτος τῆς τὸν ἐμβολιασμὸν καὶ νὰ συστήσῃ τὰ ὑγειονομεία, δι' ὧν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὰς δύο ταύτας φοβερὰς καὶ θανατηφόρους μάστιγας, αἵτινες ἐδεκάτιζον κατὰ πᾶν ἔτος τοὺς λαούς! Εἶχον ἀπελπισθῆ οἱ ἐν τοῖς πράγμασι μὴ γνωρίζοντες ἐπὶ τίνος αἰτιολογίας νὰ στηρίζωσι διάταγμα, ὅπερ ν' ἀντικρούσῃ ἀπροκαλύπτως καὶ ἀνυποτάκτως τὰς παραδεδεγμένας ἰδέας, ὅποταν εἶς ἐκ τῶν συμβούλων τοῦ Σουλτάν Μαχμουτ ὁ τότε ὑπουργὸς τοῦ πολέμου Ἀχμέτ Φετχὴ πασᾶς εὔρεν εὐτυχῶς ἐν αὐτῇ τῇ ἰδεῖα θρησκεία τὸ μέσον νὰ καταπολεμήσῃ ἀκριβολογίαν ληρθεῖσαν ἐκ τῆς θρησκείας. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Προφήτου, ἡ πόλις Δζέδα ἐλυμαίνετο ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ. Ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ ἐρωτηθεὶς, τί ἔπρεπε νὰ πράξῃσιν περὶ τοῦ δυστυχήματος ἀπήνητησεν: «Ὅτι οὐδεὶς ἐκ τῶν» ἔξω νὰ μὴ εἰσέλθῃ ἐν τῇ πόλει, καὶ οὐδεὶς ἐκ τῶν» ἔσω νὰ μὴ ἐξέλθῃ ἡ ὑγεία ἐνὸς ἀτόμου δὲν πρέπει νὰ κινδυνεύσῃ ἄνευ ἀνάγκης.»

Τὸ γεγονός τοῦτο ἀναμνησθὲν ἐπὶ τούτῳ ἀφήρσεν ὅλας τὰς ἀκριβολογίας καὶ ὁ Φετχὰς ὁ ἐπιτρέψας τὴν ὑδρῖσιν τῶν ὑγειονομείων ἐχορηγήθη. Ἐπίσης καὶ τὸ διάταγμα τὸ ἀφορῶν τὸν διοργανισμὸν τῶν νέων στρατῶν ἐστηρίζετο σχεδὸν ἐπὶ ὁμοίων ἀρχῶν. «Ἡ νίκη, λέγει, ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὁ ἱστοριογράφος τῆς καταστροφῆς τῶν Γενιτσαρῶν, Ἐσαὰδ Ἐφένδης, εἶναι ἀδάμας προσκεκολλημένος, εἰς τὸ ὕψωμα τῆς εἰμαρμένης» οὐχ ἦττον εἶναι ἀνεγνωρισμένον ὑπὸ τε τῶν θεολόγων καὶ τῶν φιλοσόφων, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἡ εὐτυχία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐκλογῆς τῶν μέσων. «*Λάβετε καλῶς τὰ μέτρα Σας καὶ ἐμπιστευθήτε εἰς τὸν Θεόν,*» εἶπεν ὁ προφήτης ἡ φυσικὴ πορεία τῶν πραγμάτων ὅποια ὑπὸ τῆς προνοίας ὠρίσθη εἶνε ἡ ἐξῆς, τὰ ἀποτελέσματα νὰ ἦναι ἐν ἀρμονίᾳ μετὰ τὰ αἷτια. Διὰ νὰ κερδίσῃ τις εἰς τὰς μάχας πρέπει, ἀναμφιβόλως νὰ ζητήσῃ ἐν πρώτοις τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν, ἀλλ' εἶναι ἀπαραίτητον ἐπίσης νὰ ἔχη στρατὸν πειθῆνιον, εἰς τὸ πρόσταγμα τῶν ἀρχηγῶν του, τοῦτο εἶναι τὸ νόημα τῆς λέξεως ταύτης τοῦ προφήτου: «Ὁ πόλεμος εἶναι διὰ τοὺς τελειοτέρους.»

Τὸ τυπογραφεῖον τῆς ΕΝΩΣΕΩΣ ἀναδέχεται πᾶσαν τυπογραφικὴν ἐργασίαν εἰς τιμὰς μετρίαις. Ὑπόσχεται δὲ ταχύτητα εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ φιλοκαλίαν.